

14th PLENARY SESSION – Congress of Local and Regional Authorities of the Council of Europe (Strasbourg, 30 May – 1st June 2007)

Language Education in Regional or Minority Languages Recommendation 222 (2007)¹

1. The Congress has long recognised the close relation between language and culture and the need to support and sustain regional or minority languages. It was this conviction which led to the introduction of the European Charter for Regional or Minority Languages.

2. Since the Charter has been in operation, the Committee of Experts which monitors the implementation of the Charter has been steadily increasing its expertise in the field and the Charter is now recognised as a key legal instrument for regional or minority languages in the European area.

3. While the number of States Parties to the Charter continues to grow, the Congress is concerned that more States have not ratified the Charter. Some States, which undertook to ratify the Charter as part of their commitments for accession to the Council of Europe, have so far failed to ratify; others signed the Charter some years ago, yet do not appear to have progressed towards ratification.

4. An analysis of the reports of the Committee of Experts, with regard to language education, has highlighted the benefits for educational authorities to introduce detailed descriptions of their educational models for regional or minority language education, to be more consistent in their treatment and implementation of the Charter, and to take further measures to consolidate and develop regional or minority language teaching in their regions, thereby continuing to progress towards a European space where regional or minority language education is systematically provided in a coherent fashion.

5. The Congress also believes that Council of Europe member States could benefit from applying the Council of Europe's Common European Framework of Reference to re-

¹ Debated and approved by the Chamber of Regions on 30 May 2007 and adopted by the Congress on 1 June 2007, 3rd sitting (see document CPR(14)3REC, draft recommendation presented by A. J. Mulder (the Netherlands, R, SOC) and A. Tamsamani (Belgium, R, SOC), rapporteurs).

14. plenáris ülés – Az Európa Tanács Helyi és Regionális Hatóságok Kongresszusa (Strasbourg, 2007. május 30–június 1.)

Regionális vagy kisebbségi nyelvű nyelvoktatás 222 (2007) sz. ajánlás¹

1. A Kongresszus régóta elismeri a nyelv és a kultúra közötti szoros kapcsolatot, illetve a regionális vagy kisebbségi nyelvek támogatásának és fenntartásának szükségességét. E meggyőződés vezetett a regionális vagy kisebbségi nyelvek európai chartája elfogadásához.

2. A charta hatálybalépése óta a végrehajtást monitorozó Miniszteri Bizottság folyamatosan bővítette tapasztalatait e területen és mára a chartát a regionális vagy kisebbségi nyelvek kulcsfontosságú jogi dokumentumaként ismerik el az európai földrészen.

3. A charta részes államainak száma ugyan továbbra is nő, a Kongresszust azonban aggodalommal tölti el, hogy számos állam nem ratifikálta a chartát. Néhány állam, amely az Európa Tanácshoz való csatlakozásakor kötelezettséget vállalt a charta ratifikációjára, mind ez ideig elmulasztotta ezt; mások évekkel ezelőtt írták alá a chartát, mégsem léptek előre a ratifikáció felé.

4. A Szakértői Bizottság jelentéseinek a nyelvoktatásra koncentrált elemzése rámutatott, hogy az oktatási hatóságoknak előnyük származik abból, ha a regionális vagy kisebbségi nyelvű oktatás modelljeit részletesen meghatározzák, ha a chartához való viszonyulásukban és annak végrehajtásában következetesebbek, és ha további intézkedéseket fogadnak el a regionális vagy kisebbségi nyelvű oktatás konszolidációjára és fejlesztésére régióikban, ezáltal is egy olyan európai térség kialakulását segítve elő, ahol a regionális vagy kisebbségi nyelvű oktatást szisztematikusan és átfogó módon biztosítják.

5. A Kongresszus meggyőződése továbbá, hogy az Európa Tanács tagállamainak előnyére válna, ha az Európa Tanács Közös Európai Referenciakeretét a regionális vagy ki-

¹ Az ajánlást a Régiók Kamarája 2007. május 30-án tárgyalta és hagyta jóvá, a Kongresszus 2007. június 1-jén, 3. ülésén fogadta el [ld. az A. J. Mulder (Hollandia, R, SOC) és A. Tamsamani (Belgium, R, SOC) jelentéstevők által készített, CPR(14)3REC iratszámú ajánlástervezetet].

gional or minority language teaching.

6. Believing that the principles enshrined in the Charter are relevant to all Council of Europe member States, and not just those which have ratified it to date, the Congress therefore recommends that the Committee of Ministers of the Council of Europe urge governments:

a. to ratify the European Charter for Regional or Minority Languages if they have not already done so;

b. with regard to educational models :

i. to invite the competent authority to write a description of the ratification levels in terms of possible educational models, the number of teaching hours in and of the regional or minority language and finally the target population (all pupils in areas with regional or minority languages or only regional or minority speakers);

ii. to ensure that the teaching in or of the regional or minority language provides the basis for its effective transmission;

iii. to involve families in the transmission of the regional or minority language, in particular before pre-school education;

iv. to ensure that the education system provides continuity for education in the regional or minority language;

v. to ensure that education in the regional or minority language is generally available throughout the territory where that language is currently used;

vi. to offer teaching in or of the regional or minority language in territories where the language has traditionally been used;

vii. to determine a minimum number of pupils needed for the establishment of a language class which is lower than the threshold for a class in the official language;

viii. to teach the regional or minority language as part of the curriculum;

ix. to guarantee the availability of the chosen provisions of regional or minority language education;

x. to guarantee longitudinality in the provision of regional or minority language education in pre-primary, primary and secondary education;

xi. to guarantee the necessary provisions at school and pupil level to deal with differences

sebbségi nyelvekre is alkalmaznák.

6. Abban a meggyőződésben, hogy a chartában foglalt elvek az Európa Tanács valamennyi tagállama számára, és nem csak azok számára releváns, amelyek azt már ratifikálták, a Kongresszus ezért javasolja az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának, hogy szorgalmazza a kormányokat, hogy:

a. amennyiben még nem tették volna, ratifikálják a regionális vagy kisebbségi nyelvek európai chartáját;

b. az oktatási modellek vonatkozásában:

i. kérik fel az illetékes hatóságot egy olyan, a ratifikáció fokát figyelembe vevő elemzés elkészítésére, amely kitér a lehetséges oktatási modellekre, a regionális vagy kisebbségi nyelvű és nyelvi tanórák számára, végül a megcélzott lakosságra (a regionális vagy kisebbségi nyelvek területein élő valamennyi diák, vagy kizárólag a regionális vagy kisebbségi nyelvű diákok);

ii. biztosítsák, hogy a regionális vagy kisebbségi nyelv oktatása és a regionális vagy kisebbségi nyelvű oktatás a nyelv hatékony továbbadásának alapját képezi;

iii. vonják be a regionális vagy kisebbségi nyelv továbbadásának folyamatába a családokat, különösen az óvodai nevelést megelőzően;

iv. garantálják, hogy az oktatási rendszer biztosítja a regionális vagy kisebbségi nyelvű oktatás folytonosságát;

v. biztosítsák, hogy a regionális vagy kisebbségi nyelvű oktatás általában hozzáférhető azon a területen, ahol ezt a nyelvet jelenleg használják;

vi. azokon a területeken, ahol a nyelvet hagyományosan használják, kínálják fel a regionális vagy kisebbségi nyelv oktatását, illetve a regionális vagy kisebbségi nyelvű oktatást;

vii. határozzák meg azt a minimális diákszámot, ami egy nyelvi osztály elindításához szükséges, és amely alacsonyabb, mint egy hivatalos nyelven oktató osztály minimális létszáma;

viii. a tanterv részeként tanítsák a regionális vagy kisebbségi nyelvet;

ix. garantálják a regionális vagy kisebbségi nyelvű oktatás vonatkozásában választott rendelkezések érvényességét;

x. garantálják a regionális vagy kisebbségi nyelvű oktatás longitudinalitását az óvodai, alap- és középfokú oktatásban;

xi. garantálják a szükséges intézkedéseket, amelyek az iskolák és a diákok szintjén fi-

between the language skills of regional or minority language speakers and pupils that learn the regional or minority language as second language.

States that ratify the Charter at level i and level ii of the Charter should:

xii. give regional or minority language speakers a guaranteed option for education where the regional or minority language is used as the language of instruction within a reasonable distance from their home;

xiii. provide all pupils in the area of the regional or minority language with some basic instruction in the regional or minority language;

c. with regard to educational goals and teaching materials:

i. to use the Common European Framework of Reference (CEFR) for the description of education goals in the regional or minority language;

ii. to provide sufficient high-quality teaching materials for teaching the regional or minority language based on the Common European Framework of Reference;

d. with regard to teacher training:

i. to provide enough teachers for the teaching of regional or minority languages with sufficient proficiency in the minority language and the didactical skills for teaching in a multilingual setting;

ii. to provide high-quality initial teacher training focused both on didactics of high-quality teaching in a multilingual setting and on language proficiency in the regional or minority language;

iii. to provide for further teacher training courses focused on bringing knowledge and skills related to didactics of high-quality teaching in a multilingual setting up-to-date;

iv. to provide further teacher training courses focused on improving the teachers' language proficiency in the regional or minority language;

v. to use the Common European Framework of Reference to describe the desired language skills of the teachers in the regional or minority language;

vi. to guarantee that only teachers who are qualified to teach the regional or minority language are employed to teach the language;

e. with regard to inspection:

gyeembe veszik a regionális vagy kisebbségi nyelvű beszélők és a regionális vagy kisebbségi nyelvet második nyelvként tanul diákok közötti nyelvtudásbeli különbséget;

Azon államok, amelyek a chartát annak i) és ii) pontja szerint ratifikálták:

xii. a regionális vagy kisebbségi nyelvű beszélőknek olyan oktatást kell biztosítani, amelyben a regionális vagy kisebbségi nyelvet használják oktatási nyelvként ésszerű távolságban az otthonuktól;

xiii. gondoskodjanak arról, hogy a regionális vagy kisebbségi nyelv területén regionális vagy kisebbségi nyelven elérhető legyen az alapoktatás;

c. az oktatás céljai és a taneszközök vonatkozásában:

i. alkalmazzák a Közös Európai Referenciakeretet (CEFR) a regionális vagy kisebbségi nyelvű oktatás céljainak meghatározásában;

ii. gondoskodjanak arról, hogy megfelelő számú magas színvonalú taneszköz álljon rendelkezésre a Közös Európai Referenciakereten alapuló regionális vagy kisebbségi nyelvű tanításhoz;

d. a tanító- és tanárképzés vonatkozásában:

i. gondoskodjanak arról, hogy a regionális vagy kisebbségi nyelvek tanítására elegendő számú, a kisebbségi nyelvben megfelelő jártassággal és a többnyelvű környezetben folyó tanítás didaktikai képességeivel felvértezett tanár álljon rendelkezésre;

ii. gondoskodjanak a magas színvonalú tanárképzésről, amely egyszerre helyez hangsúlyt a többnyelvű környezetben folyó magas színvonalú tanítás didaktikájára és a regionális vagy kisebbségi nyelvek ismeretére;

iii. gondoskodjanak a tanárok továbbképzéséről, amely a többnyelvű környezetben folyó magas színvonalú tanítás didaktikájával kapcsolatos ismeretek és készségek frissítését helyezi a középpontba;

iv. gondoskodjanak a tanárok továbbképzéséről, amely a tanárok regionális vagy kisebbségi nyelvben ismeretét helyezi középpontba;

v. alkalmazzák a Közös Európai Referenciakeretet a regionális vagy kisebbségi nyelven oktató tanároktól elvárt nyelvi készségek meghatározására;

vi. garantálják, hogy kizárólag olyan tanárokat, alkalmazzanak a regionális vagy kisebbségi nyelv tanítására, akiknek megvan a képesítése a nyelv oktatására;

e. a tanfelügyelet vonatkozásában:

i. to organise a supervisory body, composed of inspectors with a thorough knowledge of the regional or minority language and the characteristics of high-quality instruction in a multilingual setting, to monitor education in and through the language;

ii. to give this body the task to publish periodic reports on the quality and the results of education concerning the regional or minority language;

f. with regard to the legal position:

i. to ensure the parental right to opt for education in the regional or minority language (as a subject and as a language of instruction) within the area where the language is spoken, specifying the minimum number of pupils required for organising such education;

ii. to prescribe minimum standards for lessons in the regional or minority language and a minimum number of teaching hours;

iii. to guarantee continuity in teaching the regional or minority language during compulsory education;

iv. to guarantee a clear division of responsibilities concerning regional or minority language education between the central, the regional and the local authorities.

Chamber of Regions
14th PLENARY SESSION
CPR(14)3REP
24 April 2007

Language Education in Regional or Minority Languages

Albertes J. Mulder, the Netherlands, (R, SOC) and

Anisa Temsamani, Belgium, (R, SOC)
Explanatory memorandum

Committee on Culture and Education

Summary:

Since the European Charter for Regional or Minority Languages has been in operation, it has come to be recognised as the key legal instrument in its field.

An analysis of the reports of the Committee of Experts of the Charter, with regard to language education, has highlighted the benefits for educational authorities to introduce detailed descriptions of their educational models for regional or minority language educa-

i. hozzanak létre egy olyan felügyeleti testületet, amelynek olyan tanfelügyelők a tagjai, akik mélyreható ismeretekkel bírnak a regionális vagy kisebbségi nyelvről és a többnyelvű környezetben folyó magas színvonalú oktatásról, és amelynek feladata a regionális vagy kisebbségi nyelvű oktatás figyelemmel kísérése;

ii. bízzák meg e testületet azzal a feladattal, hogy időszakos jelentéseket tegyen közzé a regionális vagy kisebbségi nyelvű oktatás minőségéről és eredményeiről;

f. a jogi helyzet vonatkozásában:

i. biztosítsák a szülők azon jogát, hogy azon a területen, ahol a nyelvet beszélik, az oktatásban (akár tantárgyként, akár a tanítás nyelveként) választhassák a regionális vagy kisebbségi nyelvet, meghatározva az ilyen oktatás indításához szükséges minimális diákszámot;

ii. a regionális vagy kisebbségi nyelvű kurzusokra és a tanórák minimális számára vonatkozóan írjanak elő minimum követelményeket;

iii. a tankötelezettség ideje alatt garantálják a regionális vagy kisebbségi nyelvű oktatás folytonosságát;

iv. garantálják, hogy a központi, a regionális és a helyi hatóságok között a regionális vagy kisebbségi nyelvek vonatkozásában fennálló felelősség megosztása egyértelmű legyen.

Régiók Kamarája
14. plenáris ülés
CPR(14)3REP
2007. április 24.

Regionális vagy kisebbségi nyelvű nyelvoktatás

Albertes J. Mulder, Hollandia (R, SOC) és

Anisa Temsamani, Belgium (R, SOC)

Magyarázó jelentés

Kulturális és Oktatási Bizottság

Összefoglaló:

A regionális vagy kisebbségi nyelvek európai chartáját hatálybalépése óta a terület kulcsfontosságú jogi dokumentumaként ismerik el az európai földrészen.

A Szakértői Bizottság jelentéseinek a nyelvoktatásra koncentráló elemzése rámutatott, hogy az oktatási hatóságoknak előnyük származik abból, ha a regionális vagy kisebbségi nyelvű oktatás modelljeit részletesen meghatározzák, ha a chartához való viszonyulá-

tion, to be more consistent in their treatment and implementation of the Charter, and to take further measures to consolidate and develop regional or minority language teaching in their regions. Thereby they would continue to progress towards a European space where regional or minority language education is systematically provided in a coherent fashion.

R : Chamber of Regions / L : Local Chamber

ILDG : Independent and Liberal Democrat Group

EPP/CD : European People's Party – Christian Democrats Group

SOC : Socialist Group

NR : Member not belonging to a Political Group of the Congress

Contents

1 Introduction 3

2 Analysis

2.1 Relevant documents 4

2.2 Areas of analysis 5

2.3 Country selection 5

2.4 Study approach 5

3 Towards minimum standards

3.1 Level of ratification and educational models 6

3.2 Education goals 8

3.3 Teaching materials 9

3.4 Teacher training 11

3.5 Inspectorate 14

3.6 Legal position 15

4 Summary of recommendations

4.1 The study 17

4.2 Recommendations 18

4.3 Concluding remarks 19

Acknowledgements

The Secretariat of the Congress wishes to thank Dr. Bernadet de Jager and Drs. Cor van der Meer for preparing the report with the Fryske Academy / Mercator Education.

1 Introduction

The Council of Europe's language education policies aim to promote plurilingualism, linguistic diversity, mutual understanding, democratic citizenship and social cohesion.

The central goal of language education in Europe is to ensure the participation in society of every European citizen, to strengthen the conditions for their successful access to the labour market and finally to further social

sukban és annak végrehajtásában következetesebbek, és ha további intézkedéseket fognak el a regionális vagy kisebbségi nyelvű oktatás konszolidációjára és fejlesztésére régióikban, ezáltal is egy olyan európai térség kialakulását segítve elő, ahol a regionális vagy kisebbségi nyelvű oktatást szisztematikusan és átfogó módon biztosítják.

R: Régiók Kamarája / L: Helyi Hatóságok Kamarája

ILDG: Független és Liberális Demokrata Csoport

EPP/CD: Európai Néppárt – Kereszténydemokrata Csoport

SOC: Szocialista Csoport

NR: A Kongresszus politikai csoportjainak egyikéhez sem tartozó tag

Tartalom

1. Bevezetés

2. Elemzés

2.1 Releváns dokumentumok

2.2 Az elemzés területei

2.3 Az országok kiválasztása

2.4 A tanulmány megközelítésmódja

3 Minimum követelmények felé

3.1 A ratifikáció szintje és az oktatási modellek

3.2 Oktatási célok

3.3 Taneszközök

3.4 Tanárképzés

3.5 Tanfelügyelet

3.6 Jogi helyzet

4 Összefoglaló az ajánlásokról

4.1 A tanulmány

4.2 Ajánlások

4.3 Végkövetkeztetések

Köszönetnyilvánítás

A Kongresszus Titkársága köszönetet mond Dr. Bernadet de Jagernek és Drs. Cor van der Meernek, hogy a Fryske Academy/Mercator Education szervezettel közösen elkészítette a jelentést.

1 Bevezetés

Az Európa Tanács nyelvoktatás-politikájának célja a többnyelvűség, a nyelvi sokszínűség, a kölcsönös megértés, a demokratikus állampolgárság és a szociális kohézió elősegítése.

A nyelvoktatás központi célkitűzése Európában valamennyi európai polgár részvételének biztosítása a társadalomban, a munkaerőpiacra való sikeres bejutás feltételeinek megerősítése, és végül a társadalmi befogadás és

inclusion and social cohesion. Essential to these language policies are adequate language proficiency levels demonstrated at the end of both primary schooling and the period of obligatory school attendance.

It is essential to the success of a multilingual society that the language command exhibited by European citizens in several languages (at least M + 2) has been developed well enough for communication on the shop floor, in phone calls and in e-mail contacts. Well-developed language skills are essential if individuals are to benefit from opportunities in employment and mobility. On the other hand, language skills are also needed for fully qualified participation in social life. Language policies should also be directed towards social inclusion and social cohesion, because globalisation and internationalisation pose new challenges to social cohesion and integration.

In theory, language learning policies include national language(s), minority and immigrant languages as well as foreign languages. In practice, however, most of the studies and projects are focused on the teaching and learning of foreign national languages, and some of them on the learning and teaching of the national mother-tongue(s). Only few projects are focused on the learning and teaching of regional or minority languages, or immigrant languages. The present study aims to fill this gap.

The study's starting point is the European Charter for Regional or Minority Languages, a Treaty of the Council of Europe (ETS 148). The importance of the Charter in the field of regional or minority language protection has been recognised by the European Parliament, which – in its Resolution on Regional and Lesser-used Languages (2003) – referred to the Charter as the “key Europe-wide legal frame of reference applying in this sphere”. The Charter focuses on the protection of regional or minority languages and cultures as such; not on the protection of minority groups. The provisions in part II (art. 7) of the Charter contain legally binding obligations for the Treaty parties in general terms. The most important obligation related to education is “the provision of appropriate forms and means for the teaching and study of regional or minority languages at all appropriate stages.” This clause provides a minimum standard for every regional or mi-

a szociális kohézió előmozdítása. E nyelvpolitikák lényegi eleme a megfelelő nyelvi készségek elsajátításának demonstrálása az alapkülső oktatás végén, illetve a tankötelezettség befejezésekor.

Egy többnyelvű társadalom sikeréhez nélkülözhetetlen, hogy az európai polgárok több nyelv vonatkozásában felmutatott nyelvi készségei (legalább M + 2) kellően fejlettek legyenek a boltban, telefonon és elektronikus levelezésben folytatott kommunikációhoz. A magas szintű nyelvi készségek elengedhetetlenek, ha az egyén a foglalkoztatás és a mobilitás terén mutatkozó lehetőségeket előnyére kívánja fordítani. Másrészt a nyelvi készségek a társadalmi életben való teljes körű részvételnek is feltételei. A nyelvpolitikákat a társadalmi befogadás és a szociális kohézió elősegítésére kell irányítani, minthogy a globalizáció és a nemzetköziesedés új kihívást jelent a társadalmi kohézió és integráció számára.

Elméletben a nyelvtanuló politikák kiterjednek a nemzeti nyelv(ek)re, a kisebbségek és bevándorlók nyelveire, valamint az idegen nyelvekre. A gyakorlatban azonban a legtöbb tanulmány és program az külföldi nemzeti nyelvek tanítását és tanulását, és néhányuk a nemzeti anyanyelv(ek) tanulását és tanítását helyezi középpontba. Igen alacsony azon programok száma, amelyek a regionális vagy kisebbségi nyelvek vagy a bevándorlók nyelveinek tanulására és tanítására helyezik a hangsúlyt.

A tanulmány kiindulási pontja az Európa Tanács szerződése, a regionális vagy kisebbségi nyelvek európai chartája (ESZT 148). A charta jelentőségét a regionális vagy kisebbségi nyelvek védelme terén elismerte az Európai Parlament, amely – a regionális és kevésbé használt nyelvekről szóló határozatában (2003) – a chartára mint „e területen egész Európában érvényes alapvető jogi vonatkoztatási pontra” hivatkozott. A charta a regionális vagy kisebbségi nyelvek és kultúrák védelmére mint olyanra, és nem a kisebbségi csoportok védelmére összpontosít. A charta II. részének (7. cikk) rendelkezései a szerződő felek jogi kötelezettségeit általánosan fogalmazza meg. Az oktatásra vonatkozó legfontosabb kötelezettség „a regionális vagy kisebbségi nyelvek oktatása és tanulása, megfelelő formáinak és eszközeinek biztosítása minden megfelelő szinten”. Ez a rendelkezés valamennyi regionális vagy kisebbségi nyelvre, a nyelv tanítására és a nyelven folyó taní-

nority language, both in terms of teaching the language and teaching through the medium of the language, depending on the situation of each language group.

The Charter's obligations are described in greater detail in the menu system belonging to part III of the Charter of which art. 8 'Education' is the most important article for this study. As part of the ratification procedure, treaty parties select undertakings listed in the menu system which best fit the actual situation of the language group concerned. The menu system contains undertakings related to pre-school provisions, primary school, secondary education, vocational training, higher and adult education, teacher training and the inspectorate. At present, the Charter has been ratified by 21 member States of the Council of Europe and Montenegro. It has been signed by a further 11 member States. A three-yearly monitoring cycle forms part of the Charter system. An independent Committee of Experts (Comex) is charged with the monitoring process. As part of the monitoring cycle, each treaty party compiles a periodic report on the implementation of its undertakings. The Committee is responsible for on-the-spot visits and evaluation reports compiled by the Committee of Experts itself.

The initiative for drafting the European Charter for Regional or Minority Languages was taken by the (forerunner of) the Congress of Local and Regional Authorities ("the Congress") in 1984. The Charter was opened for signature in 1992 and entered into force in 1998 after five ratifications, at which point the implementing and monitoring system started to operate. On the basis of the reports issued in the first and (partly) in the second monitoring cycle, the Committee of Experts and the Committee of Ministers of the Council of Europe drafted recommendations. At its 2006 autumn session, the Congress's Committee on Culture and Education decided to analyse the national reports as well as the reports of the Comex in order to formulate common goals and minimum standards for the teaching and learning of regional or minority languages in terms of article 8 (Education) of the Charter.

This study aims to provide a description of minimum conditions and minimum provisions required to establish minimum standards for language education. The conditions and provisions are described in terms of time investment (both teaching in and teaching of

tásra vonatkozóan határoz meg minimum követelményeket, az egyes nyelvi csoportok helyzetének függvényében.

A chartából származó kötelezettségeket a charta III. részében található menürendszer írja le részletesebben. E rész oktatással foglalkozó 8. cikke a legfontosabb a jelen tanulmány szempontjából. A ratifikációs folyamat során a szerződés részesei a menürendszerből kiválasztják azokat a vállalásokat, amelyek a leginkább megfelelnek a szóban forgó nyelvi csoport aktuális helyzetének. A menürendszerben található vállalások az óvodai nevelésre, az alapfokú iskolákra, a középfokú oktatásra, a szakképzésre, a tanárképzésre és a tanfelügyeletre vonatkozóan. A jelenlegi helyzet szerint a chartát az Európa Tanács 21 tagállama és Montenegro ratifikálta. További 11 tagállam pedig aláírta azt. A charta rendszeréhez tartozik egy háromévente ismétlődő megfigyelési ciklus. A megfigyelési folyamat letéteményese a független Szakértői Bizottság (Comex). A megfigyelési ciklus részeként a szerződés minden részese vállalásainak végrehajtásáról időszakos jelentést állít össze. A Bizottság felel a helyszíni látogatásokért és a saját maga által összeállított értékelő jelentésekért.

A regionális vagy kisebbségi nyelvek európai chartájának szövegezését a Helyi és Regionális Hatóságok Kongresszusa (illetve annak elődje) kezdeményezte 1984-ben. A chartát 1992-ben nyitották meg aláírásra és öt ratifikációt követően 1998-ban lépett hatályba, amikor is a végrehajtási és a megfigyelési rendszer is működésbe lépett. Az első és (részben) a második megfigyelési ciklusban kiadott jelentések alapján a Szakértői Bizottság és az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága ajánlásokat fogalmazott meg. 2006 őszi ülésén a Kongresszus Kulturális és Oktatási Bizottsága az állami jelentések, valamint a Comex jelentéseinek elemzéséről döntött, amely alapján a charta oktatással foglalkozó 8. cikkének figyelembevételével meghatározhatók a regionális vagy kisebbségi nyelvek tanításának és tanulásának közös céljai és minimum követelményei.

E tanulmány azokat a minimális feltételeket és rendelkezéseket kívánja bemutatni, amelyek a nyelvoktatás minimum követelményeinek megállapításához szükségesek. A feltételek és rendelkezések bemutatása kitér az időráfordításra (mind a nyelvek oktatása,

languages), teaching materials, teacher qualifications, educational models and finally control mechanisms employed by the inspectorate. The description can be viewed as a more detailed analysis of the ratification levels mentioned in article 8 of the European Charter for Regional or Minority Languages.

2 Analysis

2.1 Relevant Documents

The implementing and monitoring system consists of several instruments foreseen in the Charter.

Article 7.4 encourages the treaty parties to install consulting bodies which are to express the wishes and needs of the relevant language communities. Articles 15 and 16 of the Charter require periodic national reports every three years and the composing of an international Committee of Experts (Comex) in which every country as a treaty party is represented. Finally, the Secretary-General of the Council of Europe must present a report to the Committee of Ministers as well as to the Parliamentary Assembly every two years on the developments of the ratifications and the implementation of the Charter.

During the last decade, the Comex has evaluated these reports and visited the national governments as well as the language communities. The Comex findings are collected in the evaluation reports and presented together with the recommendations to the Committee of Ministers of the Council of Europe. The monitoring cycle is completed by publication of the reports and recommendations to the treaty parties, to wit the national governments responsible for the implementation of the signed undertakings of the Charter. All these reports and recommendations provide new input to the regional and national debate aimed at the improvement of the position, the protection and the promotion of the regional and minority languages concerned.

The Framework Convention on the Protection of National Minorities (FCNM; ETS 157) is another treaty of the Council of Europe related to the education of and in minority languages. The Framework Convention also came into force in 1998. So far, 43 countries have signed the FCNM – of which 39 have finalised the ratification procedure. In article 14 of the FCNM, the right is stated to education in and of minority languages. Treaty

mind a nyelvoktatás vonatkozásában), a taneszközökre, a tanárok képezésére, az oktatási modellekre, végül pedig a tanfelügyelet által alkalmazott ellenőrzési mechanizmusokra. E leírás a regionális vagy kisebbségi nyelvek európai chartája 8. cikkében meghatározott különböző ratifikációs szintek részletesebb elemzésének tekinthető.

2 Elemzés

2.1 Releváns dokumentumok

A végrehajtási és monitoring rendszer számosságát, a chartában meghatározott elemekből áll.

A 7. cikk 4. bekezdése arra bátorítja a szerződő feleket, hogy az érintett nyelvi közösségek kívánságainak és szükségleteinek kifejezésére tanácsadó testületeket hozzanak létre. A charta 15. és 16. cikke háromévente benyújtandó időszakos nemzeti jelentésekről és a nemzetközi Szakértői Bizottság (Comex) felállításáról rendelkezik, amelyen valamennyi a szerződésben részes ország képviselteti magát. Végül az Európa Tanács Főtitkára két évente jelentésben számol be a Miniszteri Bizottságnak és a Parlamenti Közgyűlésnek a charta ratifikációjával és alkalmazásával kapcsolatos fejleményekről.

Az elmúlt évtizedben a Comex értékelte ezeket a jelentéseket, továbbá látogatásokat tett a nemzeti kormányoknál és a nyelvi közösségeknél. A Comex megállapításait az értékelő jelentésekben összegzi és az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának javasolt ajánlásokkal együtt mutatja be. A megfigyelési ciklus a jelentések és a szerződő felekhez, vagyis a charta vállalásainak végrehajtásáért felelős nemzeti kormányokhoz intézett ajánlások közzétételével fejeződik be. Mindezek a jelentések és ajánlások új adalékokat jelentenek az érintett regionális és kisebbségi nyelvek helyzetének javításáról, védelmükről és támogatásukról szóló regionális és nemzeti vitákhoz.

A nemzeti kisebbségek védelméről szóló keretegyezmény (FCNM; ESZT 157) az Európa Tanács másik olyan szerződése, amely foglalkozik a kisebbségi nyelv oktatásával és a kisebbségi nyelvű oktatással. A keretegyezmény ugyancsak 1998-ban lépett hatályba. Mind ez ideig 43 ország írta alá a keretegyezményt – amelyek közül 39-ben fejeződött be a ratifikációs folyamat. A keretegyezmény 14. cikke kinyilvánítja a kisebbségi nyelvű tanuláshoz

parties are invited to offer and to maintain adequate education provisions in the relevant minority languages. However, no rules or undertakings are formulated in the FCNM on specific requirements in terms of time investment, continuity of teaching, quality of teachers, availability of teaching materials and tests. For that reason the FCNM can hardly be used as a document of reference when it comes to setting minimum standards for the education in minority languages.

The Common European Framework of Reference (first version 1995, Council of Europe publication 1998) has been developed to formulate and set common goals and strategies for language learning and language teaching. Originally, the CEFR was developed to equalise the teaching of foreign languages. Since the CEFR was first implemented, however, several attempts have been made to adapt it for mother-tongue education as well as for second language teaching. As a result of various projects and initiatives, concrete descriptions are now available in terms of "can-do" statements for several minority languages. These descriptions can be used for further analysis and also for the description of quality requirements with regard to the education of and in regional and minority languages. Nowadays, the implementation of the CEFR has become a part of the teaching structures and routines used by teachers and students with the introduction of the European Language Portfolio (ELP).

On behalf of the European Commission, a study was carried out in 1995 on the position and future prospects of the lesser used languages in six EU member states. Later, this study was completed by additional studies on the position of lesser used languages in the EU accession member states. Full details are available on the Euromosaic website.

Through the publication of the Regional Dossiers, Mercator Education has mapped out minority language education in the European member states. The dossiers are concise reports providing factual information on the position of a minority language within the educational system of the European member state concerned. Over thirty such dossiers have now been written.

The Council of Europe is currently working

és a kisebbségi nyelv tanulásához való jogot. A szerződő feleket felszólítják megfelelő oktatási lehetőségek felkínálására és fenntartására a megfelelő kisebbségi nyelveken. A keretegyezmény ugyanakkor nem állapít meg szabályokat vagy kötelezettségvállalásokat konkrét követelményekről, úgy mint időráfordításról, a tanítás folytonosságáról, a tanárok felkészültségének minőségéről, a taneszközök és tesztek elérhetőségéről. Emiatt a keretegyezmény aligha szolgálhat hivatkozási pontként a kisebbségi nyelvű oktatás minimum követelményeinek meghatározásakor.

A Közös Európai Referenciakeret (első változat 1995, Európa Tanács-kiadvány 1998) kifejlesztésének célja a nyelvtanulás és a nyelvtanítás közös céljainak és stratégiáinak megfogalmazása és meghatározása volt. Eredetileg a referenciakeretet az idegen nyelvek tanulásának kiegyenlítésére hozták létre. A referenciakeret első alkalmazása óta eltelt eltelt időben azonban számos kísérlet történt annak az anyanyelvtanulásra, illetve a második nyelv tanulására adaptálására. Különböző programok és kezdeményezések eredményeként több kisebbségi nyelvre vonatkozóan is léteznek már megvalósíthatósági állásfoglalások, amelyek konkrét leírásokban öltenek testet. Ezek a leírások további elemzésekre és a regionális vagy kisebbségi nyelvek oktatása, illetve a regionális vagy kisebbségi nyelvű oktatás minőségi követelményeinek leírására is használhatók. Napjainkra az Európai Nyelvi Portfólió bevezetésének következtében a referenciakeret alkalmazása a tanárok és a diákok tanítási/tanulási struktúráinak és rutinjának részévé vált.

Az Európai Bizottság 1995-ben tanulmányt készítettett hat EU-tagállam kevésbé használt nyelveinek helyzetéről és jövőbeli kilátásairól. A későbbiek során a tanulmányt kiegészítették a csatlakozó államok kevésbé használt nyelveiről készült további tanulmányokkal. A részletek az Euromosaic weboldalán található meg.

A Mercator Education regionális dossziékban vázolta fel a kisebbségi nyelvű oktatás állapotát az európai tagállamokban. A dossziék tényszerű információkat felvonultató rövid jelentések a kisebbségi nyelvnek a szóban forgó európai tagállam oktatási rendszerében elfoglalt helyéről. Mára harminc fölé emelkedett az ilyen dossziék száma.

Az Európa Tanács jelenleg dolgozik egy

on the development of a 'Guide for the Development of Language Education Policies in Europe. From Linguistic Diversity to Plurilingual Education' (draft version 2003). In this Council of Europe project, proposals are formulated towards the creation of a European Culture of Plurilingualism and the Organising of Plurilingual Education.

2.2 Areas of analysis

This study concentrates on a set of themes that are relevant for the development of common goals and for formulating minimum standards for education of and in regional or minority languages. The following areas are included:

- educational models (including time investment);
- education goals (related to the Common European Framework of Reference);
- availability and quality of teaching materials;
- teacher's qualifications and teacher training;
- position and role of the Inspectorate;
- legal position of the language concerned.

2.3 Country selection

In principle, the corpus on which this study is based includes those countries which have ratified the Charter and which have signed undertakings from article 8 (Education) for compulsory education (both primary and secondary schooling) at levels i, ii and / or iii.

Of the 13 countries that were selected in the initial stages of the analysing process, 8 countries and 10 languages were selected: Austria (Croatian, Slovene), Germany (Upper and Lower Sorbian), the Netherlands (Frisian), Slovakia (Hungarian), Slovenia (Italian), Spain (Catalan), Sweden (Sami) and the United Kingdom (Welsh). It was decided to exclude Croatia and Norway, because these countries only signed the undertaking for pre-primary schooling. Denmark was excluded, because this country only signed the undertaking for secondary education at levels iii/iv. Further selection criteria involved a balanced number of countries per ratification level and the availability of a regional dossier from Mercator Education. As a result, Finland was excluded because the research team already studied four countries at level i and Switzerland was excluded because Mercator Education has not published a regional dossier on Italian or Rhaeto-Romance so far.

iránymutatás kifejlesztésén, az európai nyelvoktató politikák kidolgozásának útmutatója, a nyelvi sokszínűségtől a többnyelvű oktatásig címmel (tervezet, 2003). Ennek az Európa tanácsi projektnek a keretében javaslatok fogalmazódnak meg a többnyelvű európai kultúra megteremtéséről és a többnyelvű oktatás bevezetéséről.

2.2 Az elemzés területei

E tanulmány olyan témákra koncentrál, amelyek relevánsak a regionális vagy kisebbségi nyelv oktatása és a regionális vagy kisebbségi nyelvű oktatás közös céljainak kialakításában és minimum követelményeinek megfogalmazásában. Az alábbi területekre terjed ki:

- oktatási modellek (ideértve az időráfordítás kérdését is);
- oktatási célok (a Közös Európai Referencia-kerettel összefüggésben);
- a taneszközök elérhetősége és minősége;
- a tanárok képzése és a tanárképzés;
- a tanfelügyelet helyzete és szerepe;
- a szóban forgó nyelv jogi helyzete.

2.3 Az országok kiválasztása

Elvben az a szöveg, amelyre e tanulmány is támaszkodik, kitér mindazokra az országokra, amelyek ratifikálták a chartát és amelyek az oktatásra vonatkozó 8. cikk rendelkezései közül kiválasztották a kötelező oktatásra vonatkozóakat (mind alap-, mind középfokon) a i), a ii) és/vagy a iii) pontnak megfelelően.

Az elemzés kezdetén kiválasztott 13 ország közül végül 8 ország és 10 nyelv lett kiválasztva: Ausztria (horvát, szlovén), Egyesült Királyság (walesi), Hollandia (fríz), Németország (felső és alsó szorb), Spanyolország (katalán), Svédország (számi) Szlovákia (magyar) és Szlovénia (olasz). Kizártuk Horvátországot és Norvégiát, mert ezek az országok kizárólag az óvodai nevelés vonatkozásában tettek vállalásokat. Dániát azért zártuk ki, mert csak a középfokú oktatás vonatkozásában tett a iii/iv) pontnak megfelelő vállalást. A kiválasztás további szempontja volt, hogy a ratifikációs szintek mindegyikén megfelelő számú ország legyen képviselve és a Mercator Education részéről rendelkezésre álljon a regionális dosszié. Ennélfogva Finnország kimaradt, minthogy a kutatócsoport már négy olyan országot tanulmányozott, ahol a ratifikáció szintje az i) pontnak felel meg, és kimaradt Svájc is, mert a Mercator Education mind ez ideig nem publikált az olasz vagy a

2.4 Study approach

The actual study contains a comparative description of the various positions held by the regional or minority languages and the drafting of summarised conclusions. It also contains recommendations aimed at setting common goals and formulating minimum standards for education in regional and minority languages by the treaty parties.

For each minority language, the descriptions concern:

- the level of ratification;
- the number of users of the minority language;
- education goals;
- educational models;
- time investment (subject and medium of instruction);
- teaching materials;
- reach of education in minority language (incl. decline or increase);
- evaluation / examinations;
- teacher qualifications;
- teacher training;
- the inspectorate;
- the legal position and authority within the respective country.

Basic information was gathered from the national periodic reports, evaluation reports by the Comex, reports of the Council of Europe to the member states and also regional dossiers of Mercator Education and Euromosaic. Additional information was collected from internal Council of Europe publications.

3 Towards minimum standards

3.1 Level of ratification and educational models

Article 8 of the European Charter for Regional or Minority Languages contains several undertakings concerning education that can be ratified at four levels:

- i) to make available education in the relevant regional or minority languages; or
- ii) to make available a substantial part of education in the relevant regional or minority languages; or
- iii) to provide, within education, for the teaching of the relevant regional or minority languages as an integral part of the curriculum; or
- iv) to apply one of the measures provided for under i to iii above at least to those pupils whose families so request and whose number

rétoromán nyelvről regionális dossziét.

2.4 A tanulmány megközelítésmódja

A jelen tanulmány a regionális vagy kisebbségi nyelvek különböző helyzetének összehasonlító leírását és összefoglalt következtetéseit tartalmazza. A szerződő felek által a regionális vagy kisebbségi nyelvek vonatkozásában követendő közös célok megállapítására és minimum követelmények megfogalmazására is tartalmaz ajánlásokat.

Valamennyi kisebbségi nyelv tekintetében a leírás az alábbiakra terjed ki:

- a ratifikáció szintje;
- a kisebbségi nyelv használóinak száma;
- oktatási célok;
- oktatási modellek;
- időráfordítás (tantárgy és tanítási nyelv);
- taneszközök;
- a kisebbségi nyelvű oktatás hatóköre (ideértve a fogyást vagy a növekedést is)
- értékelés / vizsgák;
- a tanárok képzése;
- tanárképzés;
- a tanfelügyelet;
- a jogi helyzet és a szóban forgó országban.

Az alapvető információkat az időszakos nemzeti jelentésekből, a Comex értékelő jelentéseiből, az Európa Tanács tagállamoknak szóló jelentéseiből, továbbá a Mercator Education regionális dossziéiből és a Euromosaicból gyűjtöttük össze. További információkforrásul szolgált az Európa Tanács belső kiadványai.

3 Minimum követelmények felé

3.1 A ratifikáció szintje és oktatási modellek

A regionális vagy kisebbségi nyelvek európai chartájának 8. cikke több rendelkezést tartalmaz az oktatásra vonatkozóan, melyeket négy különböző szinten lehet megerősíteni:

- (i) elérhetővé teszik az oktatást az érintett regionális vagy kisebbségi nyelveken, vagy
- (ii) elérhetővé teszik az oktatás lényegi részét az érintett regionális vagy kisebbségi nyelveken, vagy
- (iii) biztosítják, hogy az érintett regionális vagy kisebbségi nyelvek oktatása az iskolai tanrend integráns részét képezze, vagy
- (iv) a fenti (i)-(iii) szerinti intézkedések valamelyikét legalább azokra a tanulóokra alkalmazzák, akiknek családja ezt kívánja, és

is considered sufficient.

This paragraph describes education in the minority language in eight countries that ratified undertakings concerning education at the four different levels. Next to the description of the educational models in both primary and secondary education, the judgments and comments of the Committee of Experts are summarized. On the basis of this information, recommendations are formulated focused on setting minimum standards for minority language education.

Level i

The countries which ratified the Charter at level i – subscribing to make available education in the relevant regional or minority languages – included in this study are Slovakia (Hungarian), Slovenia (Italian), Spain (Catalan) and the United Kingdom (Welsh). In these countries, the models of education in and of the minority language differ. In Spain, the minority language is used as the standard language of instruction for all pupils in all schools. In the other three countries (Slovakia, Slovenia and United Kingdom), the minority language is the main language of instruction in some schools and is partly used in bilingual schools, while other schools use the majority language. The key element here is that the minority language speakers have an educational option. In two of the latter three countries, Slovakia and the United Kingdom, pupils in schools where the majority language is the language of instruction learn the minority language as a subject. In Slovakia, Hungarian is not taught in Slovak classes, nor in schools with Slovak as the medium of instruction. In Catalan schools in Spain in which more than 75% are Spanish speaking pupils, the Linguistic Immersion Programme can be applied. In the UK, pupils who do not have Welsh as their mother tongue follow language immersion courses.

For Slovenia, the United Kingdom and Spain, an evaluation report of the Committee of Experts is available. In all three countries, the Committee of Experts considers the undertakings fulfilled. In the case of Welsh in the United Kingdom in primary education, the Committee of Experts raises the question whether Welsh-medium or bilingual education is genuinely available for all pupils whose parents would opt for these forms of education. For secondary education, the

létszáma elegendőnek minősül.

Ebben a bekezdésben a kisebbségi nyelvű oktatást nyolc olyan ország viszonylatában mutatjuk be, amelyek az oktatással kapcsolatos rendelkezéseket négy különböző szinten fogadták el. Az alap- és a középfokú oktatási modellek leírása mellett a Szakértői Bizottság megállapításait és megjegyzéseit is összefoglaljuk. Ezen információk birtokában ajánlásokat fogalmazunk meg a kisebbségi nyelvű oktatás minimum követelményeinek megállapítására.

Az i) pont szintje

A chartát az i) pontnak megfelelő szinten ratifikáló – vagyis az oktatás adott regionális vagy kisebbségi nyelven történő biztosítását vállaló – országok ebben a tanulmányban az Egyesült Királyság (walesi), Spanyolország (katalán), Szlovákia (magyar) és Szlovénia (olasz). A kisebbségi nyelv oktatása és a kisebbségi nyelvű oktatás modelljei azekben az országokban eltérnek egymástól. Spanyolországban a kisebbségi nyelv valamennyi iskolában valamennyi diák számára az oktatás alapvető nyelve. A másik három országban (Egyesült Királyság, Szlovákia és Szlovénia) a kisebbségi nyelvet néhány iskolában az oktatás fő nyelveként, kétnyelvű iskolákban pedig részben használják, míg más iskolákban a többségi nyelvet használják. Alapvető fontosságú ezekben az esetekben, hogy a kisebbségi nyelvű beszélőknek van választási lehetősége az oktatás terén. Az utóbbi három ország közül kettőben, Szlovéniában és az Egyesült Királyságban a többségi oktatási nyelvű iskolákban a diákok tantárgyként tanulják a kisebbségi nyelvet. Szlovákiában a magyar nyelvet nem tanítják a szlovák osztályokban, sem az olyan iskolákban, ahol a szlovák az oktatás nyelve. Spanyolországban a katalán iskolákban, ahol a tanulók 75%-a spanyol anyanyelvű, a nyelvi bemelegítő program alkalmazható. Az Egyesült Királyságban a nem walesi anyanyelvű diákok nyelvi bemelegítő kurzusokon vesznek részt.

A Szakértői Bizottság értékelő jelentése az Egyesült Királyság, Spanyolország és Szlovénia vonatkozásában készült el. A Szakértői Bizottság a vállalásokat mindhárom országban teljesítettnek minősítette. Az Egyesült Királyságban a walesi esetében a Szakértői Bizottság az alapfokú oktatás vonatkozásában felteszi a kérdést, hogy vajon a kétnyelvű oktatás lehetősége valóban minden olyan tanuló előtt nyitva áll-e, akinek a szülei az oktatás e formáját választanák. A középfokú oktatás

Committee does not conclude on fulfilment. The Committee observed that the percentage of Welsh-medium lessons may be very low, that some pupils have to travel long distances and that there is a lack of continuity. A large percentage of pupils study Welsh as a second language in secondary education, whereas they studied it as their first language in primary school.

Level ii

In addition, two countries were studied (Austria and the Netherlands) that ratified the Charter for primary education at level ii, which means that these countries subscribed to make available a substantial part of primary education in the relevant regional or minority languages. Both countries ratified the Charter for secondary education at level iii. In Austria, we studied the educational situation of two minority languages: Croatian and Slovene.

Concerning Croatian, there are no primary schools with Croatian as the primary language of instruction. Some bilingual schools use Croatian next to German in teaching all subjects, and most schools teach Croatian as a second language for three hours a week. In Austrian primary schools, teaching in and of Slovene takes place in bilingual schools, in bilingual classes and also in a bilingual section within a class. Since 2001, German and Slovene are to be used to the same extent as the medium of instruction. In practice, this differs greatly. Pupils registered for bilingual classes whose Slovene is insufficient should be offered additional remedial teaching in Slovene, if there are three or more of these children. In German classes, Slovene may be taught as additional subject.

In the Netherlands, Frisian is a compulsory subject in primary schools in Friesland. In practice, teachers spend 30 to 60 minutes per week on Frisian lessons. There are large differences between schools.

The Committee of Experts concluded that Austria partly fulfilled the undertaking concerning Croatian in Austria. They comment that since the ratio of teaching in German and Croatian is not defined by law, in practice the teaching of Croatian is sometimes very limited. The Committee considers the undertaking for Slovene in Austrian primary education as fulfilled at present. In their judgement, the Committee writes that attention must be paid to the variable language

vonatkozásában a Bizottság nem értékelte a teljesítést. A Bizottság arra hívja fel a figyelmet, hogy a walesi nyelvű órák aránya meglehetősen alacsony lehet, hogy a tanulók egy részének hosszú távolságokat kell megtennie és hogy nincs meg a folytonosság. A középfokú oktatásban a tanulók nagy száma második nyelvként tanulja a walesit, noha az alacsony fokú oktatásban mint első nyelvét tanulta.

A ii) pont szintje

Ezenfelül két olyan országot tanulmányoztunk (Ausztria és Hollandia), amelyek az alapfokú oktatás tekintetében a ii) szintnek megfelelő vállalást tettek, tehát az alapfokú oktatás lényegi részét vállalták az adott regionális vagy kisebbségi nyelven hozzáférhetővé tenni. A középfokú oktatás terén mindkét ország a iii) szintnek megfelelő vállalást tett. Ausztriában két kisebbségi nyelv, a horvát és a szlovén oktatási helyzetét tanulmányoztuk.

Ami a horvátot illeti, nincs olyan alapfokú iskola, ahol a horvát lenne az oktatás fő nyelve. A kétnyelvű iskolák némelyike a német mellett valamennyi tantárgy oktatásában használja a horvátot is, de a legtöbb iskola a horvátot heti három órában mint második nyelvet oktatja. Az osztrák alapfokú iskolákban a szlovén oktatása és a szlovén nyelvű oktatás kétnyelvű osztályokban, illetve egy osztályon belüli kétnyelvű tagozat keretében zajlik. 2001 óta a németet és a szlovént az oktatás nyelveként azonos mértékben kell alkalmazni. A gyakorlat azonban ettől nagyon eltér. Azoknak a kétnyelvű osztályokba beíratott tanulóknak, akiknek szlovén nyelvismerete nem elégséges, felajánlják a kiegészítő szlovén oktatást, amennyiben legalább három gyermek. A német osztályokban szlovén kiegészítő tárgyként tanulhatják.

Hollandiában a frieslandi alapfokú iskolákban a fríz nyelv kötelező tárgy. A gyakorlatban a tanárok 30-60 percet fordítanak hetente a fríz nyelvű órákra. Az iskolák között is nagy eltérések tapasztalhatók.

A Szakértői Bizottság megállapítása szerint Ausztria a területén beszélt horvát nyelv tekintetében részben teljesített vállalását. Véleménye szerint a német, illetve horvát nyelvű oktatás arányának törvényi szabályozatlansága miatt a horvát oktatása a gyakorlatban nagyon korlátozott. A Bizottság a szlovén tekintetében az alapfokú oktatásban teljesítettnek értékeli Ausztria vállalását. Állásfoglalásában a Bizottság úgy véli, figyelmet kell fordítani a tanulók eltérő nyelvismerete

command demonstrated by pupils and also to the increasing risk of closure of bilingual schools resulting from decreasing pupil numbers, and finally to the fact that the weighting of Slovene and German is not equal in practice. The Committee of Experts considers the undertaking for primary education not fulfilled for Frisian in the Netherlands. In the Committee's opinion, schools spend too little time on Frisian, which cannot be interpreted as a substantial part of education.

Level iii

Two countries, Austria and the Netherlands, which ratified the Charter for primary education at level ii, ratified it for secondary education at level iii. This implies the undertaking to provide, within secondary education, for the teaching of the relevant regional or minority languages as an integral part of the curriculum. In Burgenland in Austria, most secondary schools offer Croatian as an optional subject. There are two bilingual schools offering bilingual instruction in Croatian in some or all subjects. Concerning Slovene, secondary schools offer Slovene as a compulsory subject (4 hours, mother tongue), as a foreign language and as an optional additional subject. In the Netherlands, Frisian is a compulsory subject in the lower grades of secondary education. In practice, 70% of secondary schools teach Frisian. In addition, 30% of secondary schools incidentally use Frisian as language of instruction. In the upper grades, Frisian is an optional subject.

The Committee of Experts concluded that Austria has fulfilled the undertaking concerning secondary education both for Slovene and for Croatian. According to the Committee, the Netherlands have not fulfilled the undertaking for secondary education related to Frisian. In the Committee's opinion, the position of Frisian and the quality of lessons are not sufficient in secondary education. In the upper grades, Frisian is an optional subject and this cannot be regarded as an integral part of the curriculum.

Level iv

Germany and Sweden ratified the Charter at level iv, which implies that they apply one of the measures provided for under i to iii above, at least to those pupils whose families so request and whose number is considered sufficient. In Germany, the educational position of both Upper Sorbian and Lower Sor-

té, illetve a kétnyelvű iskolák csökkenő tanulólétszám miatti bezárására, végül arra, hogy a szlovén és a német súlya nem azonos a gyakorlatban. A Szakértői Bizottság a fríz vonatkozásában nem tartja teljesítettnek Hollandia vállalását az alapfokú oktatásban. A Bizottság véleménye szerint az iskolák nagyon kevés időt szánnak a fríz nyelvre, amit nem lehet az oktatás lényegi részének tekinteni.

A iii) pont szintje

Két ország, Ausztria és Hollandia, melyek a charta alapfokú oktatásra vonatkozó rendelkezései közül a ii) szintet választották, a középfokú oktatásban a iii) szintet választották. E szerint a középfokú oktatásban az adott regionális vagy kisebbségi nyelv tanítása az iskolai tanrend integráns részét képezi. Az ausztriai Burgenlandban a legtöbb középfokú iskolában lehetőség van a horvát nyelvet fakultatív tárgyként tanulni. Kettő olyan kétnyelvű iskola van, amely kétnyelvű oktatás keretében biztosítja a horvát használatát néhány vagy valamennyi tantárgy vonatkozásában. Ami a szlovént illeti, a középfokú iskolák a szlovént kötelező tárgyként (4 óra, anyanyelv), idegen nyelvként vagy kiegészítő fakultatív tárgyként oktatják. Hollandiában a fríz kötelező tárgy a középfokú oktatás alsóbb szintjein. A gyakorlatban a középfokú iskolák 70%-a tanítja a fríz nyelvet. Emellett a középfokú iskolák 30%-a mellékesen oktatási nyelvként is használja a frízt. A felsőbb osztályokban a fríz nyelv választható tárgy.

A Szakértői Bizottság megállapítása szerint Ausztria mind a szlovén, mind a horvát vonatkozásában teljesítette a középfokú oktatás terén tett vállalását. A Bizottság szerint a fríz nyelv vonatkozásában Hollandia nem tett eleget a középfokú oktatás terén tett vállalásának. A Bizottság véleménye szerint a fríz helyzete és az órák színvonala a középfokú oktatásban nem kielégítő. A felsőbb osztályokban a fríz választható tárgy, ami nem tekinthető az iskolai tanrend integráns részének.

A iv) pont szintje

Németország és Svédország a iv) szintnek megfelelően ratifikálta a chartát, mely szerint az (i)-(iii) szerinti intézkedések valamelyikét legalább azokra a tanulóakra alkalmazzák, akiknek családja ezt kívánja, és létszáma elegendőnek minősül. Németországban a felső és alsó sorb oktatási helyzetét egyaránt vizs-

bian was examined. In both cases, at primary school level, Sorbian may be taught as mother tongue, as second language and as foreign language. There are some Sorbian schools. In German schools, Sorbian may be taught as an additional subject. Parents' wishes determine the teaching of Sorbian. In secondary education, Lower Sorbian is offered as an optional subject in two schools. For Upper Sorbian, there are also Sorbian and bilingual secondary schools.

In Sweden, most Sami children attend regular schools and receive up to six hours of home language instruction. Some municipalities offer integrated Sami education, in which part of the education has a Sami focus. There are six Sami schools, where children are taught in both the Sami and the Swedish language from first to sixth grade. After sixth grade, pupils enter a regular school where they still receive lessons in Sami (Sami language, Sami handicraft and society oriented subjects).

The Committee of Experts judged that Germany only partly fulfilled the undertakings concerning both primary and secondary education. For Lower Sorbian in primary education, the Committee observed a shortage of bilingual teachers, insufficient continuity following pre-school and an absence of Sorbian education in all territories where it is used. The latter two observations also concern Upper Sorbian in primary education. In addition, the lack of a strict legal framework related to the minimum number of pupils required for education in Upper Sorbian is seen as a threat to the undertaking. For secondary education, availability also poses a threat, as well as the high number of students required (20) before secondary education in Upper Sorbian is organised. The Committee of Experts considers the Swedish undertakings related to Sami fulfilled.

Recommendations

The Member States of the Council of Europe should ratify the European Charter for Regional or Minority Languages and in particular:

- invite the competent authority to write a description of the ratification levels in terms of possible educational models, the number of teaching hours in and of the regional or minority language and finally the target population (all pupils in areas with regional

gáltuk. A szorb nyelv az alapfokú oktatásban mindkét esetben anyanyelvként, második nyelvként és idegen nyelvként is tanítható. Vannak néhány szorb iskola is. A német iskolákban a szorb nyelv kiegészítő tárgyként oktatható. A szülők kívánsága határozza meg a szorb tanítását. A középfokú oktatásban az alsó szorbot választható tárgyként oktatják két iskolában. A felső szorb esetében vannak szorb és kétnyelvű iskolák is.

Svédországban a legtöbb számi gyermek állandó iskolába jár és legfeljebb hat órában tanulja az otthon beszélt nyelvet. Néhány településen integrált számi oktatás folyik, amelyben az oktatás egy része számi központosított. Hat olyan számi iskola van, ahol a gyermekeket számiul és svédül egyszerre tanítják az elsőtől a hatodik osztályig. A hatodik osztályt követően a tanulók olyan iskolába mennek, ahol szintén vannak számi nyelvű órák (számi nyelv, számi kézművesség és közösségorientált tárgyak).

A Szakértői Bizottság megállapítása szerint Németország csak részben teljesítette az alap- és a középfokú oktatás terén tett vállalásait. Az alsó szorb esetében a Bizottság az alapfokú oktatás vonatkozásában felhívja a figyelmet arra, hogy kevés a kétnyelvű tanár, az óvodát követően nem kielégítő az oktatás folytonossága és a szorb nyelvű oktatás hiánya azokon a területeken, ahol azt használják. A utóbbi két megállapítás a felső szorbra is vonatkozik az alapfokú oktatásban. Emellett az a felső szorb nyelvű oktatás megindításához szükséges minimum tanulósám egyértelmű törvényi szabályozásának hiánya veszélyezteti a vállalat végrehajtását. A középfokú oktatásban a hozzáférhetőség ugyancsak veszélyt jelent, akárcsak a felső szorb nyelvű középfokú oktatás beindításához megkövetelt magas tanulósám (20 fő). A Szakértői Bizottság szerint a számi nyelv vonatkozásában tett svéd vállalások teljesültek.

Ajánlások

Az Európa Tanács tagállamainak ratifikálniuk kell a regionális vagy kisebbségi nyelvek európai chartáját és különösképpen:

- kérjék fel az illetékes hatóságot annak leírására, hogy a különböző ratifikációs szintek mit vonnak maguk után a lehetséges oktatási modelleket, a regionális vagy kisebbségi nyelvű tanórák, illetve a nyelveket oktató tanórák számát, és végül a célközönséget il-

or minority languages or only regional or minority speakers);

- ensure that the teaching in or of the regional or minority language provides the basis for its effective transmission;

- actively involve families in the transmission of the regional or minority language, in particular before pre-school education;

- ensure that the education system provides continuity for education in the regional or minority language;

- ensure that education in the regional or minority language is generally available throughout the territory where that language is currently used;

- offer teaching in or of the regional or minority language in territories where the language has traditionally been used;

- determine a minimum number of pupils needed for the establishment of a language class which is lower than the threshold for a class in the official language;

- teach the regional or minority language as part of the curriculum;

- describe the position of the minority language in education both in terms of the minority language as a subject and in terms of the minority language as the language of instruction (educational models);

- describe the amount of time the minority language is taught or used as the language of instruction within the different models of minority language education;

- describe the target population of the employed educational models for instruction in and of the minority language;

- guarantee the availability of the chosen provisions of minority education;

- guarantee longitudinality in the provision of minority language education in pre-primary, primary and secondary education;

- guarantee the necessary provisions at school and pupil level to deal with differences between the language skills in the regional or minority language of minority language speakers and pupils that learn the minority language as second language.

States that ratify the Charter at level i and level ii should:

- give minority language speakers a guaranteed option for education where the regional

letően (valamennyi tanuló a regionális vagy kisebbségi nyelv területein, vagy csak a regionális vagy kisebbségi nyelv beszélői);

- gondoskodjanak arról, hogy a regionális vagy kisebbségi nyelvű oktatás és e nyelvek oktatása a nyelv hatékony továbbadásának alapját nyújtsa;

- aktívan vonják be a regionális vagy kisebbségi nyelv továbbadásának folyamatába a családokat, különösen az óvodát megelőző időszakban;

- gondoskodjanak arról, hogy az oktatási rendszer biztosítsa a regionális vagy kisebbségi nyelvű oktatás folytonosságát;

- biztosítsák, hogy a regionális vagy kisebbségi nyelvű oktatás általában hozzáférhető azokon a területeken, ahol e nyelvet jelenleg használják;

- biztosítsák a regionális vagy kisebbségi nyelvű oktatás és e nyelvek oktatásának kínálatát azokon a területeken, ahol e nyelvet hagyományosan használják;

- állapítsák meg a nyelvi osztály létrehozatalának szükséges minimum tanulószámát, amely azonban alacsonyabb, mint a hivatalos nyelvű osztály indításához szükséges szám;

- a regionális vagy kisebbségi nyelvet az iskolai tanrend részeként tanítsák;

- határozzák meg a kisebbségi nyelv oktatási helyzetét: a kisebbségi nyelv mint tantárgy és a kisebbségi nyelv mint az oktatás nyelve tekintetében egyaránt (oktatási modellek);

- határozzák meg a kisebbségi nyelv oktatására, illetve a kisebbségi nyelv oktatási nyelvként történő használatára fordított időt a kisebbségi nyelvű oktatás különböző modelljeiben;

- határozzák meg a kisebbségi nyelvű oktatásban és a kisebbségi nyelv tanításában alkalmazott oktatási modellek célközönségét;

- garantálják a kisebbségi oktatás választott rendelkezéseinek hozzáférhetőségét;

- garantálják a kisebbségi nyelvű oktatás longitudinalitását az óvodai nevelésben, valamint az alap- és középfokú oktatásban;

- az iskola és a diákok szintjén biztosítsák, hogy a kisebbségi nyelvű beszélők és a kisebbségi nyelvet második nyelvként tanuló diákok kisebbségi nyelvismerete terén fennálló különbségekről megfelelően gondoskodnak.

A chartát a i) és a ii) szinten ratifikáló államok:

- biztosítsák, hogy a kisebbségi nyelvű beszélőknek garantált lehetősége legyen olyan,

or minority language is used as the language of instruction within a reasonable distance from their home;

- provide all pupils in the area of the minority language with some basic instruction in the regional or minority language.

3.2 Education goals

Ratification of the European Charter has consequences for educational goals and curricula. Still, level descriptions do not specifically concern educational goals of teaching the minority language. In addition to the undertakings concerning minority language education, article 8 mentions a specific undertaking dealing with education in the history and culture of the minority language speakers:

g) to make arrangements to ensure the teaching of the history and the culture which is reflected by the regional or minority language.

Seven of the eight countries studied in this report have ratified this additional undertaking.

The following section describes the available information concerning the goals of education in the minority language and the teaching of the history and culture of the minority language speakers.

Level i

The countries that ratified on level i – Slovakia, Slovenia, Spain and the United Kingdom – have generally set the same goals for the minority language as for the majority language. Slovenia used the Common European Framework of Reference (CEFR) for the description of the goals for Italian language learning. Since Slovenia has different educational models for the teaching of Italian, different goals are set: all related to the different levels of language proficiency within the CEFR. For example, students who learn Italian as a second language should reach A2 (Way stage) to B1 (Threshold) levels at the end of primary school (age 15) and B2 (Vantage) or C1 (Effectiveness) level at the end of upper secondary education. Pupils in primary schools (aged 9 to 15) who learn Italian as a foreign language should reach A1 (Breakthrough) to A2 (Way stage) levels. At the end of upper secondary school, students should reach A2 (Way stage) to B1 (Threshold) proficiency levels.

With regard to the teaching of the history and

otthonuktól ésszerű távolságban lévő oktatást választani, ahol a regionális vagy kisebbségi nyelvet használják oktatási nyelvként;

- a kisebbségi nyelv területén valamennyi tanuló számára biztosítsák a regionális vagy kisebbségi nyelvű alapoktatást.

3.2 Oktatási célok

Az európai charta ratifikálása az oktatási célokra és az iskolai tanrendre is hatást gyakorol. Az egyes szintek leírásai ennek ellenére nem tartalmaznak rendelkezéseket kifejezetten a kisebbségi nyelv tanításának oktatási céljaira vonatkozóan. A kisebbségi nyelvű oktatással kapcsolatos vállalások mellett a 8. cikk a kisebbségi nyelvű beszélők történelmének és kultúrájának oktatásával is külön foglalkozik:

g) intézkedéseket tesznek annak érdekében, hogy biztosítsák annak a történelemnek és kultúrának az oktatását, amelyet a regionális vagy kisebbségi nyelvek hordoznak.

Az e tanulmányban tárgyalt nyolc ország közül hét ratifikálta ezt a rendelkezést.

A következő rész bemutatja a kisebbségi nyelvű oktatás és a kisebbségi nyelvű beszélők történelme és kultúrája tanításának céljaival kapcsolatban rendelkezésre álló információkat.

Az i) pont szintje

Azok az országok – az Egyesült Királyság, Spanyolország, Szlovákia és Szlovénia –, amelyek az i) szintnek megfelelően ratifikáltak, általában ugyanazok a célokat határozták meg a kisebbségi nyelv esetében, mint a többségi nyelvében. Szlovénia a Közös Európai Referenciakeretet alkalmazta az olasz nyelvű oktatás céljainak leírására. Mivel Szlovéniában az olasz nyelv tanításának különböző oktatási modelljei léteznek, eltérőek a célok is: azonban mindegyik kapcsolódik a referenciakereten belüli különböző nyelvismereti szintekhez. Például azoknak a diákoknak, akik az olasz nyelvet második nyelvként tanulják, az alapfokú iskola végére az A2 (Átmenet) és B1 (Küszöb) közötti szintre, a középfokú iskola felsőbb osztályainak végére pedig a B2 (Előny) vagy C1 (Hatékonyság) szintre kell eljutniuk. Az alapfokú iskolák azon diákjai, akik az olasz nyelvet idegen nyelvként tanulják, az A1 (Áttörés) és A2 (Átmenet) közötti szintre kell eljutniuk. A középfokú iskola felsőbb osztályainak végére az A2 (Átmenet) és B1 (Küszöb) nyelvismereti szintre kell eljutniuk.

Az Egyesült Királyságban, Spanyolországban

culture of the minority speakers, Slovenia, Spain and the United Kingdom have integrated these subjects into the curriculum. The Committee of Experts concludes that all three countries have fulfilled this undertaking. In Slovakia, there is no official way of teaching regional geography or a different view on history.

Level ii / level iii

The information on goals and curricula within the countries that ratified level ii is of a rather general nature. In Austria, the curriculum in primary schools where both German and Slovene are used as a medium of instruction contains the same educational objectives as the curriculum of other Austrian schools. From the new Minority Education Act for Carinthia (1988), new curricula were issued for primary schools with German and Slovene as languages of instruction. These curricula emphasise the didactics involved in bilingual teaching and the importance of intercultural learning, taking the pupils' environment into account. No specific information has been found on goals for the teaching of Croatian in Austria.

In the Netherlands, the Minister of Education has defined attainment goals for Frisian. Until 2006, these goals were fully identical for both Dutch and Frisian language acquisition. In 2006, new attainment goals were formulated which differ between Frisian and Dutch and take the mother tongue of the pupils into account. Although Frisian is a compulsory subject at the lower levels of secondary education, there were no officially formulated attainment goals until 2006.

The Committee of Experts has insufficient information concerning the way history and culture of the minority group is taught in both Austria and the Netherlands. The Committee's conclusions suggest that this undertaking should also become rooted in monolingual majority language schools and bilingual schools.

Level iv

With respect to the countries that ratified at level iv – Germany and Sweden – again the description of educational goals is rather general. Concerning Upper Sorbian, the Saxon School Law stipulates that Sorbian schools should foster and develop the cultural and linguistic heritage of the Sorbs. In Sweden, in addition to meeting the goals of compulsory education, the Sami schools should ensure that every pupil is familiar

és Szlovéniában a kisebbségi nyelvű beszélők történelmének és kultúrájának oktatását tantárgyként az iskolai tanrendbe integrálták. A Szakértői Bizottság megállapítása szerint mindhárom ország teljesítette vállalt kötelezettségét. Szlovákiában a regionális földrajz vagy a történelem más megközelítésű oktatására hivatalosan nincs lehetőség.

A ii) és iii) pont szintje

A célokról és a tanrendről rendelkezésre álló információk meglehetősen általános jellegűek azokban az országokban, melyek a ii) szinten ratifikáltak. Ausztriában a németet és a szlovén egyaránt oktatási nyelvként használó az alapfokú iskolák tanrendjében ugyanazok az oktatási célok szerepelnek, mint más osztrák iskolák tanrendjében. A karintiai kisebbségi oktatási törvény (1988) elfogadása óta új tanrendeket állapítottak meg a német és a szlovén tannyelvű alapfokú iskolák számára. E tanrendek, számításba véve a diákok környezetét, hangsúlyt helyeznek a kétnyelvű tanítás didaktikájára és az interkulturális tanulás fontosságára. A horvát nyelv ausztriai tanításának céljaival kapcsolatban nem találhatók konkrét információk.

Hollandiában az oktatási miniszter határozta meg a fríz nyelvismereti céljait. E célok 2006 előtt teljes mértékben megegyeztek a holland és a fríz nyelv elsajátítása terén. 2006-ban új nyelvismereti célokat fogalmaztak meg, amelyek a fríz és a holland esetében eltérnek, ugyanakkor figyelembe veszik a tanulók anyanyelvét. Bár a fríz a középfokú oktatás alsóbb szintjein kötelező tárgy volt, 2006-ig hivatalosan nem állapítottak meg nyelvismereti célokat.

A Szakértői Bizottságnak nem álltak rendelkezésre információk arról, hogy a kisebbségi csoport történelmét és kultúráját miként tanítják Ausztriában, illetve Hollandiában. A Bizottság következtetései azt sugallják, hogy e rendelkezésnek mind az egynyelvű többségi iskolákban, mind a kétnyelvű iskolákban rögzülnie kell.

A iv) pont szintje

Azon országok esetében, amelyek a iv) szintnek megfelelően ratifikáltak, vagyis Németországban és Svédországban, az oktatási célok leírása szintén meglehetősen általános. A felső szorb vonatkozásában a szász iskolatörvény megállapítja, hogy a szorb iskoláknak támogatniuk és fejleszteniük kell a szorbok kulturális és nyelvi örökségét. Svédországban a kötelező oktatás céljai mellett a számi iskoláknak biztosítaniuk kell, hogy minden ta-

with the Sami heritage and is able to speak, read and write Sami. There are different goals for those who learn Sami as a first language or as a second language.

Germany has not ratified undertaking g). The Committee of Experts considers the undertaking fulfilled in Sweden, but advises a stronger structured commitment within the curriculum, because the actual teaching sometimes depends on the will of teachers and head masters.

Recommendations

The Member States of the Council of Europe should use the Common European Framework of Reference (CEFR) for the description of quantifiable education goals in the regional or minority language.

The Council of Europe should stimulate countries employing different educational models for teaching the regional or minority language to relate language acquisition goals within each of these models to the different language acquisition levels listed in the CEFR.

The Member States of the Council of Europe should set quantifiable goals for language acquisition in the regional or minority language as well as for teaching the history and culture of regional or minority language speakers.

The Member States of the Council of Europe should integrate the history and culture of the regional or minority language speakers in the curriculum of all schools in the country.

3.3 Teaching materials

In order to be able to teach the regional or minority language or to teach other subjects in the regional or minority language, teachers need suitable teaching materials. Educational models and goals concerning the regional or minority language have implications for the teaching materials. Below, we present information on teaching materials in the different countries studied and we also present the Committee of Experts' comments concerning teaching materials.

Level i

In Slovakia, course books are free. Each year, the Ministry of Education distributes a list of approved books from which schools may order according to the number of students. Most of the Hungarian course books are translated from Slovak. Exceptions concern the alphabet, reading books in junior sections

nuló megismerje a számi örökséget és képes legyen beszélni, olvasni és írni számiul. A célok eltérőek, attól függően, hogy első vagy második nyelvként tanulják a számit.

Németország nem ratifikálta a g) bekezdést. A Szakértői Bizottság szerint a vállalás Svédországban teljesült, ugyanakkor az iskolai tanrenden belül határozottabb és strukturáltabb megközelítést tanácsol, mert olykor az oktatás jelenleg a tanárok és az iskolaigazgatók szándékától függ.

Ajánlások

Az Európa Tanács tagállamainak fel kell használniuk a Közös Európai Referenciakeretet (CEFR) a regionális vagy kisebbségi nyelvű oktatás számszerűsíthető céljainak leírásában.

Az Európa Tanácsnak a regionális vagy kisebbségi nyelvű oktatásban eltérő modelleket alkalmazó országokat arra kell ösztökélnie, hogy a nyelvsajátítási célokat e modellek mindegyikében kössék össze a referenciakeretben felsorolt különböző nyelvsajátítási szintekkel.

Az Európa Tanács tagállamainak a regionális vagy kisebbségi nyelv elsajátítása és a regionális vagy kisebbségi nyelvű beszélők történelme és kultúrája tanítása terén számszerűsíthető célokat kell meghatározniuk.

Az Európa Tanács tagállamainak a regionális vagy kisebbségi nyelvű beszélők történelmét és kultúráját integrálniuk kell az ország valamennyi iskolájának tanrendjébe.

3.3 Taneszközök

Annak érdekében, hogy a regionális vagy kisebbségi nyelv tanítható legyen vagy más tárgyak taníthatók legyenek a regionális vagy kisebbségi nyelven, a tanároknak megfelelő taneszközökre van szükségük. Az, hogy a regionális vagy kisebbségi nyelvű oktatás milyen modelljét alkalmazzák és milyen céljai fogalmazódnak meg, következményekkel jár a taneszközökre is. Az alábbiakban bemutatjuk a tanulmányozott országok taneszközhelyzetét és a Szakértői Bizottság taneszközökre vonatkozó észrevételeit is.

A i) pont szintje

Szlovákiában a tankönyvek ingyenesek. Az oktatási minisztérium minden évben szétosztja az engedélyezett könyvek listáját, melyről a diákok számához igazodóan az iskolák rendelhetnek. A legtöbb magyar nyelvű tankönyvet szlovákból fordították. A kivételek közé tartoznak az abc-s könyvek, az al-

(grades 5-9) and books on Hungarian grammar and literature. Books used in vocational schools are either translated from Slovak or published in the Slovak language.

In Slovenia, the development of teaching materials is the domain of the National Education Institute of Slovenia. Teachers in primary and secondary education mostly use books and manuals published by Slovenian editors, Italian publishing houses, as well as material issued by the EDIT Publishing House of Rijeka. A considerable part of the materials is prepared by the teachers themselves. Teaching/learning methods are based on the CEFR.

Concerning Catalan in Spain, sufficient material is available for language teaching both in terms of teaching of the language and teaching in the language at all levels of education. In addition, the organisation Service for Catalan Teaching (SEDEC) within the Department of Education in Catalonia attempts to cover specific needs left unattended by the publishing houses, such as linguistic immersion programmes and provisions for late incoming students.

In the United Kingdom, the Assessment, Qualifications and Curriculum Authority for Wales is mainly responsible for commissioning Welsh medium teaching materials. Much work has been done during the past 20 years, but constant changes to the Curriculum Orders for individual subjects cause difficulties in matching needs and provisions. Teachers in secondary schools show commitment and innovation in producing and providing their own resources.

The Committee of Experts does not specifically focus on teaching materials, but when the fulfilment of a specific undertaking is endangered because of a lack of suitable teaching materials, the Committee does comment on this. With respect to Italian in Slovenia, the Committee of Experts encouraged the Slovenian authorities to stimulate the provision of translated Slovenian textbooks mainly for secondary education.

Level ii / level iii

In Burgenland in Austria, most available teaching materials focus primarily on Croatian language education. There is a shortage of materials in Croatian for other subjects. German books are mostly used, and bilingual teachers prepare their own materials or use books from the Republic of Croatia. One ma-

sóbb osztályok (5-9. osztály) olvasókönyvei és a magyar nyelvtan és irodalom tankönyvek. A szakiskolákban használt könyveket vagy szlovákból fordították, vagy szlovákul jelennek meg.

Szlovéniában a taneszközök fejlesztése a Szlovén Nemzeti Oktatási Intézet feladata. A tanárok többnyire szlovén szerkesztők, olasz kiadók, illetve a rijekai EDIT kiadványkiadó által kiadott könyveket és kézikönyveket használják az alap- és középfokú oktatásban. A taneszközök jelentős részét maguk a tanárok készítik. A tanítási/tanulási módszereket a referenciakeretre alapozzák.

A spanyolországi katalán esetében elegendő taneszköz áll rendelkezésre az oktatás valamennyi szintjén, akár a nyelv oktatásáról, akár az azon történő oktatásról van szó. Emellett a Katalán Oktatási Szolgálat (SEDEC) az oktatási minisztériummal együttműködésben a kiadványkiadók által ki nem elégített különleges igényeknek próbál megfelelni, mint amilyen a nyelvi bemelegítő programok vagy a késéssel bekapcsolódó diákok ellátása.

Az Egyesült Királyságban a walesi nyelvű taneszközök megrendeléséért elsősorban a Walesi Értékelő, Minősítő és Tanrend Hatóság a felelős. Az elmúlt 20 évben nagyon sok minden történt, de az egyes tárgyak tanrendről szóló rendeletek állandó változásai nehézségeket okoznak az igények kielégítésében és az ellátásban. A középfokú oktatásban dolgozó tanárok elkötelezettségéről és újító készségről tesznek tanúbizonyságot, mikor maguk készítik el az eszközeiket.

A taneszközök kérdése nem áll a Szakértői Bizottság érdeklődésének homlokterében, de ha egy adott vállalat teljesítését a megfelelő taneszközök hiánya veszélyezteti, a Bizottság megteszi észrevételeit. A szlovéniai olasz nyelv vonatkozásában a Szakértői Bizottság arra bátorította a szlovén hatóságokat, hogy ösztönözzék a lefordított szlovén tankönyvek hozzáférhetőségét elsősorban a középfokú oktatásban.

A ii) és iii) pont szintje

Az ausztriai Burgenlandban a legtöbb elérhető taneszköz elsősorban a horvát nyelv oktatására koncentrál. Más tárgyak esetében a horvát nyelvű taneszközökből hiány tapasztalható. Többnyire német könyveket használnak, és a kétnyelvű tanárok a maguk készítette vagy a Horvát Köztársaságból

for teaching aid for secondary education is a special dictionary which gives words in German, in the local variant of Croatian and in the official language of Croatia. In Carinthia in Austria, individual bilingual teachers and groups of teachers have developed teaching materials and textbooks for bilingual education. As all schoolbooks are subsidized in Austria, the school authorities have provided translations of German language textbooks. However, these materials have become rather outdated for some subjects, especially in secondary education, because authorities find it too expensive to renew the materials regularly.

In the Netherlands, textbooks in Frisian are available for language and reading instruction (Taalrotonde), for spelling in the upper grades (Skriuwtaal), biology, geography, history, music and religious education. Educational programmes on television and radio are produced and transmitted by the Frisian Broadcasting Company in cooperation with the Centre for Educational Advice in Friesland. Two Frisian youth magazines complement the instructional materials. The national Institute for Curriculum Development (SLO) developed a curriculum model for Frisian at secondary school level. For the lower grades of secondary education, a Frisian-language method (Flotwei Frysk) is available.

The Committee of Experts observed a lack of suitable teaching materials for the teaching of history and culture of minority groups in Burgenland, which is one reason to conclude that the undertaking for the teaching of history and culture is not fulfilled. Concerning Frisian in the Netherlands, the Committee found that only 26% of the schools possess teaching materials that comply with the attainment goals. Furthermore, the Committee observed that efforts are made to develop Frisian language materials for subjects such as environmental studies, history and cultural education, but that they do not have sufficient information to conclude upon the fulfilment of the undertaking of teaching history and culture of the minority group.

Level iv

The Brandenburg Ministry of Education, Youth and Sports in Germany has a small office – the Arbeitsstelle Bildungsentwick-

származó taneszközöket használják. A középfokú oktatás fontos tansegédlete az a különleges szótár, amely a szavakat németül, a horvát helyi változatában és Horvátország hivatalos nyelvén adja meg. Az ausztriai Karintiában az egyes kétnyelvű tanárok, illetve a tanárok csoportjai dolgozták ki a kétnyelvű oktatás taneszközeit és tankönyveit. Minthogy Ausztriában a tankönyvek államilag támogatottak, az iskolai hatóságok biztosítják a német nyelvű tankönyvek fordítását. E taneszközök azonban meglehetősen idejélmúlttá váltak egyes tárgyak esetében, különösen a középfokú oktatásban, minthogy a hatóságok túlságosan drágának tartják a taneszközök rendszeres megújítását.

Hollandiában az alábbi tantárgyakhoz állnak rendelkezésre fríz nyelvű tankönyvek: nyelvoktatás és olvasástanítás (Taalrotonde), kifejtés a felsőbb osztályokban (Skriuwtaal), biológia, földrajz, történelem, ének-zene és vallási nevelés. A Fríz Műsorszolgáltató Vállalat a frieslandi Oktatási Tanácsadó Központtal együttműködésben televíziós és rádiós oktató műsorokat készít és sugároz. A taneszközöket két fríz ifjúsági magazin egészíti ki. A nemzeti Tantervfejlesztő Intézet (SLO) dolgozta ki a középfokú fríz nyelvű oktatás modelljét. A középfokú oktatás alsóbb osztályaiban alkalmazható a fríz nyelvű oktatási módszer (Flotwei Frysk).

A Szakértői Bizottság a kisebbségi csoportok történelmének és kultúrájának oktatásához szükséges megfelelő taneszközök hiányát állapította meg. Ez egyik oka következtetésének, nevezetesen, hogy a történelem és a kultúra oktatására vonatkozó rendelkezés nem teljesült. A hollandiai fríz vonatkozásában a Bizottság megállapította: az iskolák mindössze 26%-a rendelkezik a nyelvismereti céloknak megfelelő taneszközökkel. A Bizottság észrevételezte azokat az erőfeszítéseket, amelyek a fríz nyelvű taneszközök kidolgozására irányulnak az olyan tantárgyak esetében, mint pl. a környezeti tanulmányok, a történelem és a kulturális nevelés, de nem állt rendelkezésére elegendő információ ahhoz, hogy eldönthesse, a kisebbségi csoport történelmének és kultúrájának oktatására vonatkozó vállalás teljesült-e.

A iv) pont szintje

Németországban a brandenburgi Oktatási, Ifjúsági és Sport Minisztériumban működik egy kis iroda – az Arbeitsstelle

lung Cottbus (ABC) – working on Sorbian study books and learning materials. For Upper Sorbian in Germany, the Domowina-Verlag in Bautzen has a school textbook section, which offers over 155 titles for Sorbian lessons and Sorbian instruction. In Sweden, the Sami School Board produces Sami Textbooks and teaching aids but has not been able to keep up with demands. Sami teaching materials produced in Norway and Finland are also used.

The only comments expressed by the Committee of Experts on teaching materials in these three countries concern a lack of teaching materials for Sami languages and Sami-related subjects in secondary education in Sweden.

Recommendations

The Member States of the Council of Europe should:

- encourage the development of teaching materials for teaching the regional or minority language based on the Common European Framework of Reference (CEFR);
- provide suitable teaching materials for each adopted educational model, in which the levels of the CEFR are incorporated;
- provide sufficient high-quality teaching materials in the regional or minority language for teaching other subjects;
- provide high-quality teaching materials covering the history and culture of the regional or minority language speakers;
- ensure that textbooks contain sufficient information on the history and the culture reflected by the regional or minority language;
- ensure that the history and culture reflected by the regional or minority language is presented in a positive way.

3.4 Teacher training

Within the Charter, one specific undertaking deals with the training of teachers to teach the regional or minority language. The undertaking is described as follows:

h) to provide the basic and further training of the teachers required to implement those of paragraphs a to g accepted by the Party.

We studied the information available on teacher training in the countries. Relevant details and comments from the Committee of Experts are summarised in this section, resulting in several recommendations.

Bildungsentwicklung Cottbus (ABC) –, amely szorb nyelv tankönyveken és taneszközökön kidolgozásán fáradozik. A németországi felső szorb esetében a bautzeni Domowina-Verlag tankönyvrészlege több mint 155 címet kínál a szorb nyelvű órákhoz és oktatáshoz. Svédországban a Számi Iskola Tanács készíti a számi tankönyveket és tansegédleteket, de nem képes egyelőre megfelelni a keresletnek. Norvégiában és Finnországban kiadott számi taneszközöket is használnak.

E három országban a Szakértői Bizottság által a taneszközökre tett észrevételek a számi nyelvek taneszközeinek és a középfokú oktatásban a számi kapcsolódású tárgyak svédországi hiányára szorítkoznak.

Ajánlások

Az Európa Tanács tagállamai:

- bátorítsák a regionális vagy kisebbségi nyelvű oktatás taneszközeinek a Közös Európai Referenciakeret (CEFR) alapján történő kidolgozását;
- gondoskodjanak arról, hogy a referenciakeretben szereplő szinteket már magában foglaló oktatási modellnek megfelelő taneszközök rendelkezésre álljanak;
- gondoskodjanak, hogy más tárgyak oktatásához megfelelő magas színvonalú regionális vagy kisebbségi nyelvű taneszközök álljanak rendelkezésre;
- gondoskodjanak a regionális vagy kisebbségi nyelvű beszélők történelmét és kultúráját tárgyaló magas színvonalú taneszközökről;
- biztosítsák, hogy a tankönyvek elegendő információt tartalmaznak a regionális vagy kisebbségi nyelv által közvetített történelemről és kultúráról;
- biztosítsák, hogy a regionális vagy kisebbségi nyelv által közvetített történelmet és kultúrát pozitívan mutatják be.

3.4 Tanárképzés

A charta egy specifikus rendelkezése foglalkozik a regionális vagy kisebbségi nyelvet oktató tanárok képzésével. A kötelezettségvállalás így szól:

h) biztosítják az oktatók részére a Fél által az a)-g) bekezdések közül elfogadottak megvalósításához szükséges alap- és továbbképzést;

Tanulmányoztuk a tárgyalt országok tanárképzéséről rendelkezésre álló információkat. A releváns részleteket és a Szakértői Bizottság észrevételeit az alábbiakban foglaljuk össze, amelynek végén több ajánlást is megfogalmazunk.

Level i

In Slovakia, teacher training in Hungarian is provided at the university in Nitra. In 2004, a new faculty was established at this university: the Faculty of Central-European Studies. One of its main tasks is to train and produce teachers for nationality schools. It organises teacher training for junior section Hungarian teachers. The Pedagogical Faculty of the University of Komárno is responsible for training Kindergarten and junior section primary school teachers. There are four majors within the scope of teacher training. The language of instruction is Hungarian, with the exception of some subjects, which are taught in Slovak or English. None of the universities offer further studies for regional or minority language teachers.

In Slovenia, Italian teacher training is provided in the Faculty of Arts in Ljubljana (four-year independent or combined course) and the Faculty of Education in Koper (four-year perfecting course). Art graduates are formally equipped to teach Italian at all levels. The Faculty of Education of the University of Primorska offers a perfecting course designed for primary teachers who are equipped to teach Italian in all areas of the primary curriculum for the first and the second triennium; for Italian – consisting of modern Italian language, literature – and for didactics of early Italian language learning. Students receive their Bachelor of Arts degree in Primary Grade Teaching with an additional certificate for second language teaching in the second triennium in primary schools. Italian language teachers receive an additional statement that the license also applies to the first triennium of schools in the bilingual area. In addition, the Education Institute of Slovenia is the largest provider of in-service teacher training in Slovenia. Within this institute, consultants for Italian teaching provide permanent in-service training of Italian teachers at all levels. They organise refresher courses, seminars, meetings with Slovene and Italian experts on linguistics and introduce approaches and teaching techniques congruent with new curriculum programmes. As a rule, each teacher may spend five days per school year on professional refresher courses. Although refresher courses are not compulsory and take place on Saturdays or in holidays, the majority of teachers attend courses regularly. Teachers that attend refresher courses are assigned

Az i) pont szintje

Szlovákiában a Nyitrai Egyetemen folyik magyar nyelvű tanárképzés. 2004-ben ezen az egyetemen új kart hoztak létre: a Közép-európai Tanulmányok Karát, melynek egyik legfőbb feladata a nemzetiségi iskolák tanárainak képzése. Képzéseket szervez az alsóbb osztályok magyar tanárai számára. A Komáromi Egyetem Pedagógiai Kara felelős az óvodapedagógusok és az alapfokú iskola alsóbb osztályai tanárainak képzéséért. A tanárképzésen belül négy szakirány közül lehet választani. Az oktatás nyelve, néhány kivételtől eltekintve, amelyeket szlovákul vagy angolul tanítanak, a magyar. Az egyetemek közül egy sem kínál továbbképzéseket a regionális vagy kisebbségi nyelvű tanárok számára.

Szlovéniában a ljubljana-i Bölcsészettudományi Karon (négyéves önnáló vagy kapcsolt kurzus), illetve a koperi Pedagógiai Karon (négyéves kiegészítő kurzus) van tanárképzés. A végzős bölcsek formális képesítést kapnak az olasz nyelv tanítására az oktatás minden szintjén. A Primorska-i Egyetem Oktatási Kara olyan általános iskolai tanároknak kínál kiegészítő képzést, akik az olasz nyelv tanítására az általános iskolai tanrend első és második trienniumában már rendelkeznek képesítéssel; olasz nyelvből – amely magában foglalja a modern olasz nyelvet és irodalmat – és a korai olasz nyelvoktatás didaktikájából. A hallgatók BA fokozatú általános iskolai tanár diplomát kapnak, az ehhez csatolt kiegészítő bizonyítvány szól az általános iskola második trienniumában való tanításról. Az olasz nyelv tanárok egy további nyilatkozatot is kézhez kapnak, mely a kétnyelvű területen jogosítja fel őket az iskolák első trienniumában való oktatásra. Mindezen felül a Szlovén Oktatási Intézet a legnagyobb tanártoábbképző intézmény Szlovéniában, amelyben az olasz nyelvoktatási tanácsadók állandó továbbképzést biztosítanak az olasz tanárok számára valamennyi oktatási szinten. Nyelvismereti továbbképzéseket, szemináriumokat, szlovén és olasz nyelvészekkel találkozókat szerveznek, és az új tanrendi programmal összehangolt megközelítéseket és tanítási módszereket vezetnek be. Egy-egy iskolai évben minden tanár általában öt napot tölthet szakmai nyelvismereti továbbképzési tanfolyamon. Bár a nyelvismereti továbbképzések nem kötelezőek és szombaton vagy ünnepnapokon tartják, a tanárok többsége rendszeres részt vesz ezeken. A nyelvis-

points that favour their professional promotion.

Primary school teachers in Catalonia in Spain must have teaching qualifications, which they are granted after a three-year university course. Official certificates for Catalan teaching are also required, because The Law on Language Standardisation in Catalonia (1983) states teachers must know both official languages. Teacher training curricula must ensure that students acquire sufficient mastery of Catalan and Spanish. The Omnium Cultural and the GAEC run retraining courses in Catalan for teachers, since the level of Catalan required of teachers is higher every year. To be able to teach Catalan as a subject at secondary level, teachers need a university degree with an additional pedagogical training of one year. Teachers in other subjects who need to use Catalan as a medium of instruction have to prove their written and oral competence.

In the United Kingdom, in primary schools one teacher is allocated to a class and is responsible for teaching the whole curriculum. In English medium schools in Wales, frequently a teacher trained to teach Welsh is designated to teach Welsh as a second language throughout the school. Teachers are required to have a Qualified Teaching Status (QTS), for which they must attend an undergraduate Initial Teacher Training course, lasting two to four years, or a postgraduate course (Postgraduate Certificate of Education) at a higher education institution. Students can apply for courses at the primary level or at the secondary level. It is a requirement that all courses are operated in conjunction with partner schools. In secondary schools, specialist teachers teach specific subjects, for which they have a relevant degree.

There are currently eight higher education institutions that offer initial teacher training in Wales, of which seven allow students to undertake some or all of their study through the medium of Welsh.

The Committee of Experts concluded that Slovenia, Spain and the United Kingdom have fulfilled the undertaking concerning teacher education. The Committee is very positive about the fact that there are several

mereti továbbképzéseken részt vevő tanároknak plusz pontokat adnak, amelyek szakmai előmenetülket segíti.

A spanyolországi Katalóniában az általános iskolai tanároknak tanárképesítéssel kell rendelkezniük, amelyet hároméves egyetemi kurzus elvégzésével szerezhetnek meg. A katalán nyelv tanítására feljogosító hivatalos engedélyre is szükség van, hiszen a katalóniai nyelvi sztenderdizációról szól törvény (1983) megköveteli, hogy a tanárok mindkét hivatalos nyelvet ismerjék. A tanárképzés tanrendjét úgy kell kialakítani, hogy a hallgatók mind a katalán, mind a spanyol nyelvben megfelelő jártasságot szerezzenek. Az Omnium Kultúra és a GAEC katalán átképzési tanfolyamokat kínál a tanároknak, minthogy évről évre egyre magasabb szintű katalán nyelvtudás követelnek meg. Ahhoz, hogy a tanárok a katalánt középokon oktathassák tantárgyként, egyetemi végzettséget kell szerezniük, amelyet további egyéves pedagógiai képzéssel kell kiegészíteniük. Más tárgyak tanárainak, akiknek a katalán az oktatás nyelveként kell alkalmazniuk, írásban és szóban is bizonyítaniuk kell felkészültségüket.

Az Egyesült Királyságban az általános iskolákban egy osztályt egy tanár tanít, aki valamennyi tárgy oktatásáért egy személyben felelős. Walesben az angol tannyelvű iskolákban gyakran egy a walesi tanítására képesítéssel rendelkező tanárt bíznak meg a walesi második nyelvként történő oktatásával az egész iskolában. A tanároknak Minősített Oktatói Státusszal (QTS) kell rendelkezniük, amelyet kettőtől négy évig terjedő főiskolai tanárképzési tanfolyamon vagy posztgraduális kurzuson (Posztgraduális Pedagógiai Bizonyítvány) szerezhetnek meg valamely felsőoktatási intézményben. A hallgatók választhatnak az alap- és a középfokú tanfolyamok között. Feltétel, hogy minden tanfolyamot partner iskolákkal együttműködésben működtessenek. A középfokú iskolákban a szaktárgyak oktatói rendelkeznek a tárgy oktatásához szükséges megfelelő képzettséggel. Jelenleg nyolc felsőoktatási intézmény kínál tanárképzési tanfolyamot Walesben, ezek közül hétben van lehetőség arra, hogy a hallgatók tanulmányaik egy részét vagy egészét walesi nyelven folytassák.

A Szakértői Bizottság végkövetkeztetése szerint az Egyesült Királyság, Spanyolország és Szlovénia teljesítette a tanárképzésre vonatkozó kötelezettségét. A Bizottság nagyon pozitívan értékelte, hogy az Egyesült Királyság-

institutions in the United Kingdom offering initial teacher training courses leading to Qualified Teacher Status in which Welsh is used as medium of instruction in a variety of subjects. Furthermore, the Committee highlights the fact that the UK has grant schemes supporting continuing development for teachers in using Welsh.

Level ii / level iii

In Austria, the teachers for bilingual German-Croatian education are trained at a Teacher Training College in Eisenstadt. This institute also organises 'working experience places' and seminars for teachers of Croatian from all types of schools. Special courses for bilingual education and intercultural learning are offered by the University of Klagenfurt.

All teachers at bilingual primary schools in Carinthia are qualified with the standard qualifications, but also gained additional qualifications for bilingual teaching and Slovene language teaching, which takes two additional semesters (1 year) at training college. Teachers receive continuing training, which is compulsory for 15 hours per year.

Teachers for lower secondary schools also receive training at a Teacher Training College. They qualify in two subjects, which they later teach according to the subject teacher system in schools. The Teacher Training College in Klagenfurt runs courses for future teachers teaching Slovene as a subject. In-service training for teachers is completed on a voluntary basis. The Federal Pedagogical Institute organises in-service training for all teachers at all types of schools. The Pedagogical Institute in Klagenfurt offers special courses for teachers working in Slovene. The Institute also organises workshops to promote exchanges between teachers throughout the province and with teachers from Slovenia. Teachers who did not study Slovene at Teacher Training College can do this later at this Institute.

In Friesland in the Netherlands, there are two teachers colleges for primary schools teachers that offer Frisian as a subject. At one college, Frisian is not obligatory, but all students are invited to follow three Frisian modules in order to obtain the formal certificate required to teach Frisian in primary schools. At the other college, all students must attend a course of lectures on Frisian in the first two years of their four-year training

ban több olyan intézmény is van, amely a Minősített Oktatói Státuszhoz vezető tanárképzési tanfolyamokon számos tárgy oktatási nyelv a walesi. A Bizottság ezenfelül kiemeli, hogy az Egyesült Királyság olyan ösztöndíjprogramokat működtet, amelyek a walesi nyelvet használó tanárok fejlődését kívánják elősegíteni.

A ii) és iii) pont szintje

Ausztriában a német–horvát kétnyelvű nyelvi oktatásban alkalmazott tanárokat az eisenstadti Tanárképző Főiskolán képzik. Ez az intézet a különböző iskolákban dolgozó horváttanároknak „munkatapasztalati helyeket” és szemináriumokat is szervez. A Klagenfurti Egyetem speciális tanfolyamokat is kínál a kétnyelvű oktatás és az interkulturális tanulás terén.

Karintia kétnyelvű általános iskoláinak valamennyi tanára általános képesítéssel rendelkezik, ezenfelül még kiegészítő képesítést is szerzett a kétnyelvű tanítás és a szlovén nyelvoktatás terén, amely további két félévet (1 év) tesz ki a tanárképző főiskolán. A tanárok rendszeres továbbképzésen vesznek részt, amely évente 15 óra erejéig kötelező.

A középiskolák alsóbb osztályainak tanárai szintén egy tanárképző főiskolán szerezhetik meg képesítésüket. Képesítésüket két tárgyból szerzik, amelyektől később az iskolákban alkalmazott tantárgy–tanár rendszerben tanítanak majd. A klagenfurti Tanárképző Főiskola tanfolyamain a szlovént tantárgyként oktató tanárokat képeznek. A tanárok gyakorlati képzése önkéntes alapon folyik. A gyakorlati képzéseket a Szövetségi Pedagógiai Intézet szervezi valamennyi iskolatípus valamennyi tanára számára. A klagenfurti Pedagógiai Intézet a szlovénül oktató tanároknak speciális tanfolyamokat kínál. Az Intézet műhelybeszélgetéseket is szervez, amelyeken a tartomány tanárai és a szlovéniai tanárok eszmét cserélhetnek. Azok a tanárok, akik nem tanultak szlovént a tanárképző főiskolán, ebben az intézetben a későbbiekben megtehetik ezt.

A hollandiai Friesland tartományban két olyan általános iskolai tanárokat kibocsátó tanárképző főiskola működik, amelyeken a fríz nyelv tantárgyként tanulható. Az egyik főiskolán a fríz nem kötelező, de minden hallgatónak lehetősége van három fríz modul felvételére, amelynek eredményeként megkaphatják az általános iskolai frízoktatásra jogosító hivatalos bizonyítványt. A másik főiskolán a négyéves képzési program első

programme. There are separate lessons for Frisian and non-Frisian speaking students. Frisian is optional in the third year and by following the complete programme, students obtain the formal certificate for teaching Frisian in primary education. The materials of the Centre for Educational Advice in Friesland for Frisian as a subject and medium of instruction are central to the students' programme. In addition, students learn about various aspects of the status and use of Frisian and issues in bilingual education. Most students obtain the certificate for teaching Frisian in primary schools, but this does not always imply a satisfactory command of the Frisian language.

For teaching Frisian in secondary education, training is available on two levels. A Grade-Two certificate is required for the lower levels and lower school types of secondary education. A Grade-One certificate is needed for the higher levels of secondary education. Both certificates can be obtained at non-university teacher-training institutes with special in-service training programmes. The Grade-One certificate which students attain after this training has the same status as a master's degree in Frisian from a university.

The Committee of Experts considers the undertaking concerning teacher training fulfilled in Austria, both with respect to Croatian and Slovene. The Committee does, however, express its concerns about language proficiency in Croatian and Slovene as demonstrated by teachers. Training programmes must spend more hours on the teachers' language skills. Concerning Slovene, the Committee also observed a shortage of bilingual teachers. In the Netherlands, the undertaking is partly fulfilled. The Committee observed that efforts were made in the field of teacher training, but considers the measures taken so far insufficient.

Level iv

In Germany, the University of Potsdam offers an additional course in Lower Sorbian, among other reasons to qualify teachers with an official qualification for teaching Sorbian in the lower classes and other people interested in teaching Sorbian in the first and second level. In Saxony in Germany, primary school teachers and subject teachers of Sorbian receive their training at the University of Leipzig.

két évében minden hallgatónak fel kell vennie fríz előadásokat. Külön órákat tartanak a fríz nyelvet beszélők és nem beszélők számára. Harmadéven a fríz választható tárgy, a hallgatók a teljes program elvégzésével szerezhethetnek az általános iskolai frízoktatásra jogosító bizonyítványt. A frieslandi Oktatási Tanácsadó Központ a frízhez mint tantárgyhoz és mint tannyelvhez kiadott taneszközei elengedhetetlenek a hallgatói programban. A diákok emellett tanulnak a fríz nyelv státusának és használatának különböző aspektusairól, illetve a kétnyelvű oktatás kérdéseiről is. A legtöbb hallgató megszerzi az általános iskolai frízoktatásra jogosító bizonyítványt, bár ez nem minden esetben jár együtt a fríz kielégítő ismeretével.

A középfokú frízoktatás képzése kétszintű. Másodkategóriás bizonyítvány szükségeltetik a középfokú oktatás alacsonyabb szintjein, illetve alacsonyabb iskoláiban. Első kategóriás bizonyítvánnyal lehet a középfokú oktatás magasabb szintjein oktatni. Mindkét bizonyítvány megszerzhető az egyetemen kívüli tanárképző intézetekben, amelyek speciális gyakorlati képzési programokat is kínálnak. Az ilyen képzés elvégzésével kapott első kategóriás bizonyítvány egyenértékű egy fríz nyelvből szerzett egyetemi mesterfokozattal.

A Szakértői Bizottság Ausztria vállalását mind a szlovén, mind a horvát nyelv tekintetében teljesítettnek értékeli. A Bizottság mindemellett aggodalmának ad hangot a tanárok horvát és szlovén nyelvismeretével kapcsolatban. A tanárképzés során több időt kell fordítani a tanárok nyelvi készségeire. A szlovén esetében a Bizottság a kétnyelvű tanárok hiányára is felhívta a figyelmet. Hollandiában a kötelezettségvállalás részben teljesült. A Bizottság elsimeri, hogy történetek erőfeszítések a tanárképzés terén, de az eddigi lépéseket nem tartja elégségesnek.

A iv) pont szintje

Németországban a Potsdami Egyetem kínál alsó szorb nyelven kiegészítő tanfolyamot, amely mások mellett feltétele annak, hogy egy tanár hivatalos képesítést szerezzen a szorb nyelv alsóbb osztályokban való tanítására és a szorb oktatásában érdekelt más személyek számára az első és második szinten történő oktatásra. A németországi Szászországban az általános iskolai tanárok és a szorb nyelv tanárai a Lipcsei Egyetemen kép-

In Sweden, there is no specific teacher training programme for Sami teachers; they have studied Sami as a subject at university. Teacher training for education in Sami is offered at the Technical University of Lulea.

The Committee of Experts concluded that the undertaking concerning teacher training is fulfilled with respect to Upper Sorbian in Germany, because of the active policy to improve language skills of teachers – realised by offering courses and releasing teachers from their teaching duties. The undertaking is partly fulfilled with respect to Lower Sorbian in Germany, because there is no Land support for the replacement of teachers during courses. Further training is of a very general nature and does not take teaching level into account. Also, there is a shortage of teaching staff.

The Committee concludes that this undertaking is not fulfilled in Sweden, because hardly any students (none or just one) attend teacher training in Sami while there is a great demand for Sami teachers. The Committee did observe initiatives for new teachers training programmes with specific attention for the teaching of regional or minority languages.

Recommendations

The Member States of the Council of Europe should:

- provide enough teachers for the teaching of regional or minority languages;
- produce teachers who teach the regional or minority language with sufficient skills: both concerning language proficiency in the regional or minority language and concerning knowledge and didactical skills needed for teaching in a multilingual setting;
- provide high-quality initial teacher training focused both on didactics of high-quality teaching in a multilingual setting and on language proficiency in the regional or minority language;
- provide for further teacher training courses focused on bringing knowledge and skills related to didactics of high-quality teaching in a multilingual setting up-to-date;
- provide further teacher training courses focused on improving the teachers' language proficiency in the regional or minority lan-

zésében vesznek részt.

Svédországban nincs külön számi tanárképző program; a diákok a számi tantárgyként tanulják az egyetemen. A számi nyelvű oktatás tanárképzése a Luleai Műszaki Egyetemen folyik.

A Szakértői Bizottság végkövetkeztetése szerint a felső sorb nyelvű tanárképzés tekintetében Németország vállalása teljesült, mivel a tanárok nyelvi készségeinek fejlesztését tanfolyamok keretében és a tanárok órák alóli felmentésével aktívan támogatják. Németország vállalása az alsó sorb tekintetében részben teljesült, minthogy a tartomány a tanfolyamok idejére nem támogatja a tanárok helyettesítését. A továbbképzés nagyon általános jellegű és nem veszi figyelembe a tanítás szintjét. A tanári személyzetben is hiány mutatkozik.

A Bizottság végkövetkeztetése szerint a kötelezettségvállalás nem teljesült Svédországban, mivel alig akad hallgató (egy vagy egy sem), aki számi nyelvű tanárképzésben venne részt, miközben a számi tanárookra nagy kereslet tapasztalható. A Bizottság észrevételre az új tanárképzési programokra irányuló kezdeményezéseket, amelyek a regionális vagy kisebbségi nyelvek tanítására különös figyelmet szentelnek.

Ajánlások

Az Európa Tanács tagállamai:

- a regionális vagy kisebbségi nyelvek tanításához gondoskodjanak megfelelő számú tanárról;
- képezzenek a regionális vagy kisebbségi nyelvet oktató tanárokat, akik mind a regionális vagy kisebbségi nyelv ismerete, mind a többnyelvű környezetben történő oktatáshoz szükséges ismeretek és didaktikai készségek tekintetében megfelelő készségekkel vannak felvértezve;
- gondoskodjanak magas színvonalú tanárképzésről, amely egyszerre helyez hangsúlyt a többnyelvű környezetben folyó magas színvonalú tanítás didaktikájára és a regionális vagy kisebbségi nyelv ismeretére;
- gondoskodjanak a tanárok továbbképzéséről, amely a többnyelvű környezetben folyó magas színvonalú tanítás didaktikájával kapcsolatos ismeretek és készségek frissítését helyezi a középpontba;
- gondoskodjanak a tanárok továbbképzéséről, amely a tanárok regionális vagy kisebbségi nyelvben ismeretét helyezi középpontba;

guage;

- provide teachers with opportunities, for example replacement during training, to attend further training;

- use the Common European Framework of Reference to describe the desired language skills of the teachers in the regional or minority language;

- guarantee that only teachers who are qualified to teach the regional or minority language are employed to teach the regional or minority language;

- organise teacher training abroad if no relevant facilities for teacher training exist in the state.

3.5 Inspectorate

Within the European Charter for Regional or Minority Languages, there is one specific undertaking dealing with the inspection of education in the regional or minority language. The undertaking is described as follows:

i) to set up a supervisory body or bodies responsible for monitoring the measures taken and progress achieved in establishing or developing the teaching of regional or minority languages and for drawing up periodic reports of their findings, which will be made public.

The available information on supervision and inspectorate in the countries mentioned in this report was studied. Relevant details and comments from the Committee of Experts are summarised in the next section, resulting in several recommendations.

Level i

In Slovakia, the State School Inspectorate has the task to supervise professional training and education in primary and secondary schools. The State Inspectorate checks compliance with the law and teaching levels. According to the law, the pedagogical supervisor of Hungarian schools has to know the language of education of the visited schools, but the law is not followed systematically.

In Slovenia, the inspectorate is managed by the Chief Inspector for Education. Inspectors carry out supervision, but their authority is limited by law. When it is necessary to establish or assess a certain fact during supervision, educational experts are employed.

In Spain, Catalonia has its own state inspection service, which is responsible for check-

- gondoskodjanak arról, hogy, például a képzés ideje alatti helyettesítés biztosításával, a tanárok részt vehessenek a továbbképzéseken;

- alkalmazzák a Közös Európai Referenciakeretet a regionális vagy kisebbségi nyelven oktató tanároktól elvárt nyelvi készségek meghatározására;

- garantálják, hogy kizárólag olyan tanárokat, alkalmaznak a regionális vagy kisebbségi nyelv tanítására, akiknek megvan a képesítése a nyelv oktatására;

- amennyiben az állam területén nem áll rendelkezésre megfelelő tanárképzési lehetőség, szervezzék azt meg külföldön.

3.5 Tanfelügyelet

A regionális vagy kisebbségi nyelvek európai chartájának egy specifikus rendelkezése foglalkozik a regionális vagy kisebbségi nyelvű oktatás felügyeletével. A rendelkezés így szól:

i) létrehoznak felügyelő szerve(ke)t a regionális vagy kisebbségi nyelvek oktatásának megteremtésében és fejlesztésében tett intézkedések és elért előrehaladás figyelemmel kísérése és a kérdésekről nyilvánosságra hozandó időszaki jelentések elkészítése céljából.

Az e tanulmányban vizsgált országokban tanulmányoztuk a felügyeletről és a tanfelügyelőségről rendelkezésre álló információkat. A releváns részleteket és a Szakértői Bizottság észrevételeit az alábbi részben foglaljuk össze, amelynek végén több ajánlást is megfogalmazunk.

Az i) pont szintje

Szlovákiában az Állami Iskolafelügyelet feladata az általános és középiskolákban folyó szakmai képzés és oktatás felügyelete. Az Állami Felügyelet ellenőrzi a törvények betartását és az oktatási szinteknek való megfelelést. A törvény előírja, hogy a magyar iskolák tanfelügyelőinek ismerniük kell a meglátogatott iskola oktatási nyelvét, a törvényt azonban nem tartják be szisztematikusan.

Szlovéniában a tanfelügyelőség az Oktatási Főfelügyelő alá tartozik. A felügyelők végzik az ellenőrzést, bár hatáskörük törvényben korlátozott. Ha a felügyelet során valamely tény megállapítására vagy értékelésére van szükség, oktatásszakértőket alkalmaznak.

Spanyolországban Katalóniának saját állami felügyeleti szolgálata van, amely annak ellen-

ing whether the education system is in line with requirements determined by the Generalitat. Since 2000, the Social Council of the Catalan language has been in charge of evaluating the objectives and results of the Autonomous Community and of drawing up a yearly report.

Level ii / level iii

Burgenland in Austria has a special office for minority education within the schooling department of the provincial government. Two representatives of the Croatian-speaking minority sit on the provincial inspection board as well as on the district school inspection boards. Specialised inspectors are qualified to inspect bilingual education.

In Carinthia in Austria, a special department within the Regional School Board is responsible for the inspection of bilingual schools. This department prepares annual reports, which are made public and which include detailed information with respect to the activities and developments in the field of bilingual education, as well as extensive statistical documentation. There are two inspectors who specifically supervise bilingual education.

In the Netherlands, the General Government's Inspectorate is responsible for the supervision of the implementation of educational policy. The inspectorate formally checks the quality of education by visiting schools and by studying school information and school plans. The Inspectorate reports to the Minister of Education and gives advice.

Level iv

The Minister für Bildung, Jugend und Sport des Landes Brandenburg in Germany is responsible for education. The minister has a Schulamt in every district of the Land to coordinate education, pedagogical goals and main points of the educational programme.

Saxony in Germany has regional inspections (Regionalschulämter) that form intermediaries between the schools and the ministry. The Saxon Kultusminister is the highest authority in the domain of education.

In Sweden, the National Education Agency is required to monitor the development of bilingual and mother tongue instruction for national minorities. Concerning education in Sami, a special Working Group, set up by the Norbotten County Administrative board, has to ensure that measures are implemented at regional level. The Group reports to the Gov-

örzéséért felelős, hogy az oktatási rendszer a Generalitat által meghatározott követelményeknek megfelel-e. 2000 óta a Katalán Nyelv Szociális Tanácsa felelős az Autonóm Közösség céljainak és eredményeinek értékeléséért, illetve egy éves jelentés elkészítéséért.

A ii) és iii) pont szintje

Az ausztriai Burgenlandban a tartományi kormány iskolaminisztériumán belül önálló kisebbségi oktatási iroda működik. A horvát ajkú kisebbség két képviselője tagja a tartományi felügyeleti testületnek, valamint a körzeti iskolafelügyeleti testületnek. A kétnyelvű oktatás ellenőrzését szakfelügyelők végzik.

Az ausztriai Karintiában a Regionális Iskolatanácson belül önálló főosztály felelős a kétnyelvű iskolák felügyeletéért. A főosztály éves jelentéseket készít, amelyeket nyilvánosságra hoznak, és amelyek részletesen ismertetik a kétnyelvű oktatás terén tapasztalható tevékenységeket és fejlődést, valamint átfogó statisztikai dokumentációt tesznek közzé. Két tanfelügyelő kifejezetten a kétnyelvű oktatást felügyeli.

Hollandiában a kormány Tanfelügyelősége felelős az oktatáspolitikai végrehajtásának ellenőrzéséért. A felügyelőség az oktatás minőségét iskolalátogatások és az iskolai információk és tervek tanulmányozása révén ellenőrzi. A tanfelügyelőség jelentését az oktatási miniszternek nyújtja be és tanácsokkal látja el őt.

A iv) pont szintje

Németországban Brandenburg Tartomány művelődési, ifjúsági és sport minisztere felel az oktatásért. A tartomány minden körzetében megtalálhatók a miniszter alá rendelt iskolatanácsok, amelyek koordinálják az oktatást, a pedagógiai célokat és az oktatási program főbb pontjait.

A németországi Szászországban a regionális tanfelügyelőségek (Regionalschulämter) működnek, amely az iskolák és a minisztérium között közvetítenek. Az oktatás területén a szász kultuszminiszter a legfelsőbb hatóság.

Svédországban a Nemzeti Oktatási Ügynökség feladta a kétnyelvű és a nemzeti kisebbségek anyanyelvű oktatása fejlődésének figyelemmel kísérése. A számi nyelvű oktatás tekintetében a Norbotten megye közigazgatási testülete által felállított önálló munkacsoportnak kell gondoskodnia arról, hogy az intézkedéseket regionális szinten végrehajt-

ernment once a year.

The judgments expressed by the Committee of Experts on this undertaking illustrate two key elements of a supervisory body. Firstly, there must be a supervisory body or special inspectors within a supervisory body with the specific responsibility to monitor the teaching of regional or minority languages. The inspectors must be competent in the field of minority education. Secondly, the supervisory body must publish periodic reports on education in the regional or minority language.

Recommendations

The Member States of the Council of Europe should:

- set up a supervisory body or appoint special inspectors within a supervisory body who specifically monitor education in and through the regional or minority language;
- guarantee that the supervisory body includes inspectors who have a thorough knowledge of the regional or minority language and the characteristics of high-quality instruction in a multilingual setting;
- give a supervisory body the task to publish periodic reports on the quality and the results of education concerning the regional or minority language.

3.6 Legal position

A well-defined legal position of the regional or minority language in general and more specifically of the regional or minority language in education are important prerequisites for the status of the regional or minority language and for the role of the regional or minority language in everyday life and education. This paragraph presents information about the legal position of the regional or minority language in all eight countries studied for this report. It also contains remarks from the Committee of Experts concerning legal positions.

Level i

In accordance with the School Act in Slovakia, education in kindergartens, at primary and secondary levels is possible in the languages of minorities, too. Article 3 describes that members of the Hungarian nationality have the right to be taught in their own language to an extent which is appropriate to the interest of their national development. In compliance with the 5/1999 law, pupils attending primary and secondary schools with Hungarian as the language of instruction are

ják. A munkacsoport évente tesz jelentést a kormánynak.

E kötelezettségvállalásról a Szakértői Bizottság által adott értékelések egy felügyeleti testület két alapvető jellemzőjére hívja fel a figyelmet. Először is, a regionális vagy kisebbségi nyelvű tanítás ellenőrzésének felelősségét egy önálló felügyeleti testületre vagy a felügyeleti testületen belül szakfelügyelőkre kell ruházni. A felügyelőknek megfelelő jártassággal kell bírniuk a kisebbségi oktatás terén. Másodsor, a felügyeleti testületnek a regionális vagy kisebbségi nyelvű oktatásról időszakos jelentéseket kell közzétennie.

Ajánlások

Az Európa Tanács tagállamai:

- a regionális vagy kisebbségi nyelvű oktatás ellenőrzésére hozzanak létre egy önálló felügyeleti testületet vagy a felügyeleti testületen belül nevezzenek ki szakfelügyelőket;
- garantálják, hogy a felügyeleti testületben vannak olyan tanfelügyelők, akik mélyreható ismeretekkel bírnak a regionális vagy kisebbségi nyelvről és a többnyelvű környezetben folyó magas színvonalú oktatás jellemzőiről.
- bízzák meg e felügyeleti testületet azzal a feladattal, hogy időszakos jelentéseket tegyen közzé a regionális vagy kisebbségi nyelvű oktatás minőségéről és eredményeiről.

3.6 Jogi helyzet

Általában és különösen az oktatás terén a regionális vagy kisebbségi nyelv jogi helyzetének jól meghatározottsága fontos feltétele a regionális vagy kisebbségi nyelv státusának és a mindennapi életben, illetve az oktatásban játszott szerepének. Ebben a részben a jelentésben tanulmányozott mind a nyolc ország vonatkozásában bemutatjuk a regionális vagy kisebbségi nyelvek jogi helyzetét. Tárgyaljuk a Szakértői Bizottságnak a nyelvek jogi helyzetére vonatkozó megjegyzéseit is.

Az i) pont szintje

Szlovákiában az iskolatörvénnyel összhangban az óvodai nevelés, az alap- és középfokú oktatás folyhat a kisebbségi nyelven is. A 3. cikk szerint a magyar nemzetiségű személyeknek joguk van arra, hogy nemzeti fejlődésük érdekeinek megfelelően saját nyelvükön tanuljanak. Az 5/1999-es törvény alapján a magyar tannyelvű általános és középiskolák diákjai tanulmányaikról kétnyelvű bizonyítványt kapnak.

given bilingual certificates of their education. The constitution of Slovenia stipulates that Slovene is the official language of Slovenia, and that Hungarian and Italian are also considered official languages in the areas of Italian and Hungarian national minorities. The constitution guarantees members of the Italian group the right to use their mother tongue, to develop mother tongue culture and to establish, among other organisations, education in the mother tongue. The implementation of these rights is financially and morally supported by the Republic of Slovenia. The rights of the Italian community in the field of education are further defined in the 'Law on special rights of Italian and Hungarian ethnic groups in the area of education and instruction'. All educational institutions operating in the ethnically mixed areas are obliged by law to operate in both official languages.

In Catalonia in Spain, the 1979 Statute of Autonomy proclaimed Catalan as Catalonia's own language and co-official with Castilian or Spanish. The Autonomous Government, the Generalitat of Catalonia, has to guarantee normal, official use of both Catalan and Spanish. Catalonia has full autonomy with respect to education.

The Welsh Language Act (1993) in Wales in the United Kingdom established the Welsh Language Board and the principle that in the conduct of public business and the administration of justice, the Welsh and English languages should be treated on a basis of equality in Wales. The function of the Welsh Language Board is to promote and facilitate the use of the Welsh language. Concerning education, the Board has a strategic responsibility for the promotion and development of Welsh medium education. In 1998, a National Assembly for Wales was established, which has powers for secondary legislation, allowing them to make changes to the education system in Wales and to make decisions about the distribution of finances to Local Education Authorities (LEAs) from within the Welsh budget. As a result of the 1980 Education Act, funding was allocated to LEAs to support Welsh medium education. Each of the 22 local authorities in Wales decides its policies within the parameters of the Education Acts and determines the level of funding allocated to education. The LEA's role is to support and monitor schools and ensure high

Szlovénia alkotmánya kinyilvánítja, hogy Szlovénia hivatalos nyelve a szlovén, továbbá hogy a magyar és az olasz ugyancsak hivatalos nyelvek az olasz és a magyar nemzeti kisebbségek területein. Az alkotmány garantálja az olasz közösség tagjainak azt a jogot, hogy anyanyelvüket használják, anyanyelvű kultúrájukat fejlesszék és más szervezetek mellett létrehozzanak anyanyelvű oktatási intézményeket. E jogok megvalósítását a Szlovén Köztársaság erkölcsileg és anyagilag támogatja. Az olasz közösség oktatási jogait tovább részletezi az olasz és a magyar etnikai csoport nevelés és oktatás terén élvezett speciális jogairól szóló törvény. A törvény alapján az etnikailag vegyes területeken működő valamennyi oktatási intézmény köteles mindkét hivatalos nyelvet használni.

A spanyolországi Katalóniában az 1979-es Autonomiastatútum a katalán Katalónia saját nyelvét és a kasztíliaival vagy spanyollal együtt hivatalos nyelvét nyilvánította. A katalán kormányzatnak, a katalóniai Generalitatnak kell garantálnia a katalán és a spanyol együttes és mindennapi hivatalos használatát. Katalónia teljes körű autonómiát élvez az oktatás terén.

Az egyesült királyságbeli Walesban elfogadott walesi nyelvtörvény (1993) hozta létre a Walesi Nyelvi Tanácsot és vezette be azt az alapelvet, hogy a közügyek intézésében és az igazságszolgáltatásban a walesi és az angol azonos módon kezelendő Walesben. A Walesi Nyelvi Tanács feladata a walesi nyelv használatának támogatása és elősegítése. Ami az oktatást illeti, a Tanács stratégiai jellegű felelősséggel bír a walesi nyelvű oktatás támogatása és fejlesztés terén. Az 1998-ban létrehozott Walesi Nemzetgyűlés másodlagos törvénykezési hatáskörrel bír, ennek keretében módja van a walesi oktatási rendszer megváltoztatására és a walesi költségvetés pénzügyi forrásainak a helyi oktatási hatóságok közötti szétosztásával kapcsolatos döntések meghozatalára. Az 1980-as oktatási törvény eredményeként a walesi tannyelvű oktatás támogatásának pénzügyi forrásait a helyi oktatási hatóságokhoz telepítették. Wales mind a 22 helyhatósága maga határoz – az oktatási törvények keretein belül – oktatáspolitikájáról és az oktatás számára biztosított források szintjéről. A helyi oktatási hatóságok feladata az iskolák támogatása és

standards of educational provision and achievement.

Level ii / level iii

Croatian is a regional or minority language in the Austrian Burgenland. Croatian language rights in Austria only apply for Austrian citizens living in six of the seven districts of the Burgenland. In Carinthia, Slovene is a regional or minority language. The minority rights for Slovenes are also based on territorial principles.

The Austrian Constitution, the State Treaty of 1955 and the Law on Ethnic Groups of 1976 regulate language use, but do not contain specific rights for individuals or ethnic groups. The absence of any coordinated language planning and policy in Austria very often leaves questions about language use and language planning to party politics, which has resulted in numerous different laws and regulations concerning language use. As public language use is regulated by a complex set of laws, it is difficult to know exactly when and where Croatian or Slovene can be used.

In Burgenland, overall legislative authority and responsibility for primary and secondary education rests with the Federal Ministry for Education and Science. Education in regional or minority languages is an integral part of the Austrian education system. The most recent law (1994) provides for tuition in Croatian in all provincial schools, classifying 29 local primary schools and two secondary schools as bilingual German-Croatian schools. The possibility of tuition in Croatian was extended to the whole education system within the province. The number of pupils required for the introduction of Croatian as an optional subject is seven and in some cases only five. The law of 1994 does not define the extent of regional or minority language instruction, nor does it prescribe curricula or general educational goals and standards for regional or minority language schooling.

Within the defined area in Carinthia, bilingual education is offered in different forms. Since 1989 it has also been possible to organise bilingual education outside the described area, where there is a sustained need. In 2000 a Ministry of Education, Science and Culture was set up, which has exclusive responsibility for basic education at all levels,

ellenőrzése, valamint az oktatási kínálat és eredmények magas színvonalának biztosítása.

A ii) és iii) pont szintje

A horvát regionális vagy kisebbségi nyelv az ausztriai Burgenlandban. A horvát nyelvi jogokat kizárólag osztrák állampolgárok élvezhetik, akik Burgenland hét körzetéből hatban élnek. A szlovén Karintiában regionális vagy kisebbségi nyelv. A szlovének kisebbségi jogai úgyszintén területei elvek nyugszanak.

A nyelvhasználatot az osztrák alkotmány, az 1955-ös államszerződés és az etnikai csoportokról szóló 1976-os törvény szabályozza, ezek azonban nem terjednek ki az egyének vagy csoportok speciális jogaira. A koordinált nyelvi tervezés és nyelvpolitika hiánya nagyon gyakran Ausztriában odavezet, hogy a nyelvhasználat és a nyelvi tervezés kérdései a pártpolitika martalékává válnak, és amelynek eredménye a nagyon sokféle nyelvhasználati törvény és szabályozás. Minthogy a nyilvános nyelvhasználatot egy sor nehezen áttekinthető törvény szabályozza, nem mindig lehet pontosan tudni, hogy mikor és hol lehet a horvátot és a szlovént használni.

Burgenlandban az alap- és középfokú oktatás átfogó szabályozásának joga és felelőssége a Szövetségi Oktatás- és Tudományügyi Minisztériumnál van. A regionális vagy kisebbségi nyelvű oktatás az osztrák oktatási rendszer integráns része. A legutóbbi, 1994-ben elfogadott törvény rendelkezik a horvát nyelvű oktatásról valamennyi tartományi iskolában, és német–horvát kéttannyelvű iskolává minősít 29 helyi általános iskolát és kettő középiskolát. A horvát nyelvű oktatás lehetőségét kiterjesztették a tartomány oktatási rendszerének egészére. A horvát nyelv választható tárgyként való bevezetéséhez hét diákra, egyes esetekben pedig csak öt diákra van szükség. Az 1994-es törvény nem határozza meg a regionális vagy kisebbségi nyelvű oktatás körét, és nem ír elő tanrendet vagy általános oktatási célokat és követelményeket a regionális vagy kisebbségi nyelvű iskoláztatás számára.

Karintiában a körülhatárolt területen a kétnyelvű oktatás különböző formáit kínálják. 1989 óta arra is van lehetőség, hogy a körülhatárolt területen kívül is megszervezzék a kétnyelvű oktatást, amennyiben erre folyamatos igény mutatkozik. 2000-ben hozták létre az Oktatási, Tudományügyi és Kulturális Minisztériumot, amely az óvodák kivételével

except nursery schools. Next to the Federal Ministry, District School Boards (political districts) and Provincial School Boards (Länder) were established. School Boards at the different levels are also responsible for minority education in Slovene.

In the Netherlands, Frisian has an official status, but this national recognition is not expressed in a special law. Current language policy regarding the Frisian language is based on the Frisian Language and Culture Covenant, an agreement between the central and the provincial governments. The Covenant describes the desire to enable citizens, local authorities, organisations and institutions to express themselves in Frisian. It states that both provincial and central government are responsible for preserving and reinforcing the Frisian language and culture. According to the Covenant, the province of Friesland determines policies on Frisian and ensures their execution, where the state provides the province with the means to do so. The central government controls education by means of laws, decrees and regulations on – for example – compulsory subjects, examinations and organisational aspects. The province of Friesland does not have direct legislative or executive power in education.

Concerning Croatian in Burgenland, the Committee of Experts concluded that since the ratio of teaching in German and Croatian is not defined by law, in practice the teaching of Croatian is sometimes limited. For Frisian in the Netherlands, the Committee observed that the position of Frisian and the quality of the Frisian lessons are not sufficient to fulfil the undertaking at level ii (integral part of education). There are no legally binding minimum standards for Frisian, nor is there a prescribed minimum number of teaching hours in Frisian in secondary education.

Level iv

In Brandenburg in Germany, the Brandenburg School Law of 1996 provides pupils in the Sorbian area with the right to learn Sorbian and to be taught in Sorbian in subjects and grades which are yet to be arranged. Schools in the Sorbian area have to pay attention to the history and culture of the Sorbs as well.

In Saxony in Germany, the Saxon Law on Education (1991) sets out the legal rights of

kizárólagos felelősséggel bír az alapfokú oktatás minden szintje terén. A szövetségi minisztérium mellett körzeti iskolatanácsok (politikai körzetek) és tartományi iskolatanácsokat hoztak létre. A különböző szinteken működő iskolatanácsok ugyancsak felelősek a szlovén kisebbségi nyelvű oktatásért.

Hollandiában a fríz nyelv hivatalos státust élvez, országos elfogadottságát azonban egyetlen speciális törvény sem nyilvánítja ki. A fríz nyelvvel kapcsolatos jelenlegi nyelvpolitika alapját a központi és a tartományi kormány közötti megállapodás, a fríz nyelvről és kultúráról szóló egyezmény képezi. Az egyezmény azt az óhajt fogalmazza meg, hogy az állampolgárok, a helyhatóságok, a szervezetek és intézmények frízül legyenek képesek kommunikálni. Megállapítja, hogy mind a tartományi, mind a központi kormány felelősséget visel a fríz nyelv és kultúra megőrzéséért és megerősítéséért. Az egyezmény szerint Friesland tartomány határozza meg a fríz nyelvvel kapcsolatos politikát és biztosítja annak végrehajtását, az állam pedig a tartomány rendelkezésére bocsátja ehhez az eszközöket. A központi kormányzat ellenőrzi az oktatást pl. a kötelező tárgyakra, a vizsgákra és a szervezeti kérdésekre vonatkozó törvények, rendeletek és szabályok megalkotása révén. Friesland tartomány nembír közvetlen törvényhozási vagy végrehajtói hatáskörrel az oktatás terén.

A burgenlandi horvát tekintetében a Szakértői Bizottság végkövetkeztetése az, hogy mivel a német és a horvát nyelvű oktatás arányát nem határozza meg törvény, a gyakorlatban a horvát nyelvű oktatás gyakran korlátozott. A hollandiai fríz vonatkozásában a Bizottság megállapította, hogy a fríz helyzete és a fríz nyelvű órák színvonala nem elégséges a ii) szintnek megfelelő vállalás (az oktatás integráns része) teljesítéséhez. Nincs jogszabályban előírt minimum követelmény a fríz oktatására, vagy a középfokú oktatásban a fríz nyelvű órák minimális számára.

A iv) pont szintje

A németországi Brandenburg 1996-os iskolatörvénye rendelkezik a tanulók szorb területen élvezett jogáról a szorb nyelv tanulásához és a szorb nyelvű oktatáshoz, a későbbiekben meghatározott tárgyak és osztályok vonatkozásában. A szorb területen működő iskoláknak figyelmet kell szentelniük a szorbok történelmére és kultúrájára is.

A németországi Szászország oktatási törvénye (1991) határozza meg a szorbok törvényi jo-

the Sorbs to have Sorbian as a subject and as a medium of instruction. Furthermore, all schools in Saxony have to teach a basic knowledge of Sorbian history and culture. Sorbian schools are established in places with a sufficient number of pupils to form Sorbian classes.

In Sweden, the individual municipalities have the main responsibility for primary and secondary education. A special board, the Sami School Board, is responsible for the operation of the Sami schools. The Sami School Board is appointed by the Sami Parliament, a popularly elected government body, whose mission is to examine issues dealing with Sami culture in Sweden. Sami schools are funded by the State. The Board has total responsibility for school operations, its political steering and finances. A municipality can decide with the Sami School Board to arrange integrated Sami education in compulsory schools for which the municipality then receives State funding.

With respect to Upper Sorbian in Germany, the Committee of Experts concluded, that there is no strict legal framework concerning a minimum number of pupils required for Sorbian education.

Recommendations

The Member States of the Council of Europe should:

- ensure the parental right to opt for education in the regional or minority language (as a subject and as a language of instruction) within the area where the regional or minority language is spoken and the minimum number of pupils required for organising such education;
- legally prescribe minimum standards for lessons in the regional or minority language and a minimum number of teaching hours;
- legally guarantee continuity in teaching the regional or minority language at least during compulsory education;
- guarantee a transparent division of responsibilities concerning regional or minority language education between the central, the provincial and the local authorities.

4 Summary of recommendations

4.1 The study

The study was aimed at providing a description of minimum conditions and minimum

gait a szorb mint tantárgy tanulására és mint tannyelv használatára. Emellett Szászország minden iskolájában kötelező a szorb történelem és kultúra oktatása. Szorb iskolákat ott hoznak létre, ahol a szorb osztályok alakításához megfelelő számú tanuló áll rendelkezésre.

Svédországban az alap- és középfokú oktatásért a felelősséget elsősorban az egyes települések viselik. Önálló testület, a Számi Iskolatanács felel a számi iskolák működtetéséért. A Számi Iskolatanácsot egy választott kormányzati szerv, a Számi Parlament nevezi ki, amelynek feladata a svédországi számi kultúrával kapcsolatos kérdések vizsgálata. A számi iskolák költségvetését az állam biztosítja. A Tanács teljes körű felhatalmazással bír az iskolák működtetésében, irányításában és finanszírozásában. Egy település a Számi Iskolatanáccsal közösen eldöntheti, hogy integrált számi oktatást szervez a kötelező iskolákban, ezek finanszírozásához a település számára az állam biztosítja a forrásokat.

A németországi felső szorb tekintetében a Szakértői Bizottság megállapította, hogy nincs olyan egyértelmű jogszabály háttér, amely meghatározná a szorb nyelvű oktatás elindításához szükséges minimális tanulószámot.

Ajánlások

Az Európa Tanács tagállamai:

- biztosítsák a szülők azon jogát, hogy azon a területen, ahol a nyelvet beszélik, az oktatásban (akár tantárgyként, akár a tanítás nyelveként) választhassák a regionális vagy kisebbségi nyelvet, meghatározva az ilyen oktatás indításához szükséges minimális diákszámot;
- a regionális vagy kisebbségi nyelvű kurzusokra és a tanórák minimális számára vonatkozóan jogszabályban írjanak elő minimum követelményeket;
- a tankötelezettség ideje alatt jogszabályban garantálják a regionális vagy kisebbségi nyelvű oktatás folytonosságát;
- garantálják, hogy a központi, a tartományi és a helyi hatóságok között a regionális vagy kisebbségi nyelvek vonatkozásában fennálló felelősség megosztása átlátható legyen.

4 Az ajánlások összefoglalása

4.1 A tanulmány

A tanulmány célja a nyelvtanítás minimum követelményeinek megalapozásához szüksé-

provisions required to establish minimum standards for language education. For this purpose, the position of ten regional or minority languages in compulsory education was studied in eight countries, selected because they have ratified article 8 of the European Charter for Regional or Minority Languages. The undertakings listed in article 8 of the Charter can be ratified at four levels that illustrate the position of the regional or minority language in education. Since the level of ratification has huge implications for all educational aspects related to regional or minority language instruction, per level two or three countries were selected for this study. An additional reason for choosing these countries lies in the fact that Mercator Education has published dossiers on minority language education concerning the ten minority languages in the eight countries involved, providing detailed information about education with respect to the minority language in the specific country.

The country reports, presented by the countries as Treaty Parties of the Charter, and the evaluation reports of the Committee of Experts that are part of the monitoring cycle of the Charter, the Mercator dossiers and the Euromosaic country reports are used for a description of the position of the regional or minority language in compulsory education for each of the ten regional or minority languages. For each regional or minority language, the description concerns:

- the level of ratification;
- the number of users of the regional or minority language;
- education goals;
- educational models;
- time investment (subject and medium of instruction);
- teaching materials;
- reach of education in regional or minority language (incl. decline or increase);
- evaluation / examinations;
- teacher qualifications;
- teacher training;
- the inspectorate;
- the legal position and authority.

These themes agree with the core criteria that are necessary for the fulfilment of the undertakings within the Charter as formulated in the document entitled "the Committee of Experts' evaluation practice concerning the implementation of Article 7 (1) f, g as well as

ges minimum feltételek és minimum rendelkezések meghatározása volt. E célból tíz regionális vagy kisebbségi nyelv kötelező oktatáson belüli helyzetét tanulmányoztuk nyolc országban, amelyeket azért választottunk, mert ratifikálták a regionális vagy kisebbségi nyelvek európai chartája 8. cikkét. A charta 8. cikkének vállalásait négy szinten lehet megerősíteni, amelyek a regionális vagy kisebbségi nyelv oktatáson belüli helyzetét jellemzik. Minthogy a ratifikációs szint roppant nagy hatással bír a regionális vagy kisebbségi nyelvű oktatás minden aspektusára, egy-egy szint esetében kéttő-három országot választottunk ki tanulmányozásra. Ezen országok kiválasztása melletti további érv volt, hogy a Mercator Education a szóban forgó nyolc országban található tíz kisebbségi nyelv oktatásáról adott közre dossziékat, amelyek részletesen mutatják be az adott ország kisebbségi nyelvű oktatásának helyzetét.

A charta részes államai által benyújtott országjelentéseket, a Szakértői Bizottság értékelő jelentéseit, amelyek a charta megfigyelési ciklusának részét képezik, a Mercator dossziéit és az Euromosaic országjelentéseit használtuk fel a tíz regionális vagy kisebbségi nyelv mindegyike esetében a regionális vagy kisebbségi nyelvek kötelező oktatáson belüli helyzetének leírására. Valamennyi regionális vagy kisebbségi nyelv vonatkozásában a leírás az alábbiakra terjed ki:

- a ratifikáció szintje;
- a regionális vagy kisebbségi nyelv használóinak száma;
- oktatási célok;
- oktatási modellek;
- időráfordítás (tantárgy és tanítási nyelv);
- taneszközök;
- a regionális vagy kisebbségi nyelvű oktatás hatóköre (ideértve a fogyást vagy a növekedést);
- értékelés / vizsgák;
- a tanárok képzése;
- tanárképzés;
- a tanfelügyelet;
- jogi helyzet és hatóság.

Ezek a témák megegyeznek azokkal az alapvető kritériumokkal, amelyek a charta kötelezettségvállalásainak teljesítéséhez szükségesek, ahogyan azt az alábbi dokumentum is megfogalmazza: „a Szakértői Bizottság értékelési gyakorlata a regionális vagy kisebbségi

article 8 (Education) of the European Charter for Regional or Minority Languages” (Council of Europe, 2006).

The complete country descriptions are attached to this report as appendices. Chapter 3 of this report summarises the descriptions per theme and per level of ratification and describes recommendations for formulating minimum standards. Some themes from the country descriptions are combined in chapter 3, for example teacher qualifications and teacher training. Due to a lack of reliable information, it was decided not to include the area of evaluation / examination in chapter 3 – even though an important area is concerned here.

The next paragraph describes the coordinating recommendations per theme. For the rationale behind the recommendations and a complete overview of the recommendations, chapter 3 should be studied. For some themes, the coordinating recommendations are supplemented with information from several reports of the Council of Europe concerning the European Charter for Regional or Minority Languages, the Common European Framework of Reference and the European Language Portfolio.

4.2 Recommendations

Educational models

The competent authority should write a description of the ratification levels in terms of possible educational models, the number of teaching hours in and of the regional or minority language and finally the target population (all pupils in areas with regional or minority languages or only regional or minority speakers).

The Member States of the Council of Europe should ensure that the teaching in or of the regional or minority language provides the basis for its effective transmission and involve families in the transmission of the regional or minority language. They should ensure that the education system provides continuity for education in the regional or minority language and that it is available throughout the territory where that language is currently used. They should determine a minimum number of pupils needed for the establishment of a language class and teach the regional or minority language as part of the curriculum. They should describe the position of the regional or minority language

nyelvek európai chartája 7. cikk 1. (f) és (g) bekezdésének, valamint 8. cikkének (Okta-tás) végrehajtása tekintetében” (Európa Ta-nács, 2006).

Az országleírások teljes terjedelmükben e jelentés függelékében található. A jelentés 3. része foglalja össze témánként és ratifikációs szintenként ezeket a leírásokat, továbbá aján-lásokat is megfogalmaz a minimum kö-vetelmények tárgyában. Az országleírásokban szereplő egyes témákat, mint pl. a tanárok minősítését és a tanárképzést a 3. részben összevontuk. Megbízható információk hiá-nyában úgy határoztunk, hogy az értékelés / vizsgáztatás kérdéskörét nem tárgyaljuk – annak ellenére, hogy ez egy fontos terület.

A következő bekezdés témánként mutatja be az ajánlásokat. Az ajánlásokat alátámasztó érveket, illetve az ajánlások teljes körű átte-kintését ld. a 3. részben. Egyes témák eseté-ben az ajánlásokat kiegészítjük az Európa Tanács regionális vagy kisebbségi nyelvek európai chartájával, a Közös Európai Refe-renciakerettel és az Európai Nyelvi Portfólióval kapcsolatos jelentéseiből szár-mazó információkkal.

4.2 Ajánlások

Oktatási modellek

Az illetékes hatóságnak egy olyan, a ratifiká-ció fokát figyelembe vevő elemzést kell ké-szítenie, amely kitér a lehetséges oktatási modellekre, a regionális vagy kisebbségi nyelvű és nyelvi tanórák számára, végül a meg-célt lakosságra (a regionális vagy ki-sebbségi nyelvek területein élő valamennyi diák, vagy kizárólag a regionális vagy kisebb-ségi nyelvű diákok).

Az Európa Tanács tagállamainak biztosíta-niuk kell, hogy a regionális vagy kisebbségi nyelv oktatása és a regionális vagy kisebbségi nyelvű oktatás a nyelv hatékony továbbadá-sának alapját képezi és hogy a regionális vagy kisebbségi nyelv továbbadásának folyama-tába a családokat bevonják. Garantálniuk kell, hogy az oktatási rendszer biztosítja a regionális vagy kisebbségi nyelvű oktatás folytonosságát és hozzáférhetőségét azon a területen, ahol ezt a nyelvet jelenleg hasz-nálják. Meg kell határozniuk azt a minimális diákszámot, ami egy nyelvi osztály elindítá-sához szükséges, és a regionális vagy kisebb-ségi nyelvet a tanterv részeként kell taníta-niuk. Meg kell határozniuk a kisebbségi nyelv

in education both in terms of the regional or minority language as a subject and in terms of the regional or minority language as language of instruction (educational models), the number of teaching hours within the models, and the target population. They should ensure availability of the different models for regional or minority language education and to guarantee continuity in the teaching and learning of the regional or minority language.

Concerning the amount of time spent on regional or minority language education, the country evaluations of the Committee of Experts can be translated into a specific description of the amount of time spent on education in or of the regional or minority language at each level of ratification. On the basis of the Committee of Experts' reports adopted so far, one could infer that countries that ratified the Charter at level i should guarantee that both primary and secondary schools use the regional or minority language as language of instruction for more than 50% of teaching time. When countries ratify the Charter at level ii, these countries should provide a substantial part of education in the regional or minority language. Based on the reports adopted so far, for primary schools, this has implied more than six hours a week of regional or minority language education. On the secondary school level, the Committee of Experts sees a substantial part as at least 30% of regional or minority language-medium schooling. Countries that ratify at level iii (integral part) can provide regional or minority language education integrated with history, music, arts in primary schools or as a subject of its own right. In secondary schools, an integral part implies that the regional or minority language should be offered as a compulsory subject (Mulder, 2006).

In a hearing between the Language Policy Division (DG IV-Council of Europe) and the Committee of Experts, education experts emphasised that the quality and outcome of education is as important as the quantity of teaching. Furthermore, these experts point out that there is not one generally applicable best educational model, because circumstances greatly vary between countries. They advise looking at the practicability of educational models in the specific community and offering several models to the community

oktatási helyzetét: a kisebbségi nyelv mint tantárgy és a kisebbségi nyelv mint az oktatás nyelve tekintetében egyaránt (oktatási modellek), továbbá az egyes modelleken belül a tanítási órák számát, illetve a célközönséget. Biztosítaniuk kell a különféle regionális vagy kisebbségi nyelvű oktatási modellek hozzáférhetőségét, és garantálniuk kell a regionális vagy kisebbségi nyelv tanításának és tanulásának folytonosságát.

A regionális vagy kisebbségi nyelvű oktatásra fordított idő tekintetében a Szakértői Bizottság országértékeléseiből a regionális vagy kisebbségi nyelv oktatására, illetve a regionális vagy kisebbségi nyelvű oktatásra fordított idő specifikus leírása szűrhető le az egyes ratifikációs szinteken. A Szakértői Bizottság által eddig elfogadott jelentések alapján arra a következtetésre lehet jutni, hogy a chartát az i) szintnek megfelelően ratifikáló országoknak garantálniuk kell, hogy mind az általános, mind a középiskolák a regionális vagy kisebbségi nyelvet a tanítási idő több mint felében tannyelvként alkalmazzák. A chartát a ii) szintnek megfelelően ratifikáló országoknak az oktatás lényegi részét a regionális vagy kisebbségi nyelven kell biztosítaniuk. Az eddig elfogadott jelentések alapján ez azt jelenti, hogy az általános iskolákban hetente több mint hat órában kell használni a regionális vagy kisebbségi nyelvet. A középiskolákban a Szakértői Bizottság szerint lényegi résznek az felel meg, ha az oktatás legalább 30%-a regionális vagy kisebbségi nyelven folyik. A iii) szinten (az oktatás integráns része) ratifikáló országok a regionális vagy kisebbségi nyelvű oktatást az általános iskolákban biztosítják a történelemmel, ének-zenével vagy a művészetekkel párosítva vagy önálló tantárgyként. A középiskolákban az integráns rész azt jelenti, hogy a regionális vagy kisebbségi nyelvet kötelező tantárgyként kell tanítani.

A Nyelvpolitikai Főosztály (DG IV-Európa Tanács) és a Szakértői Bizottság közötti megbeszélésen az oktatáskutatók hangsúlyozták, hogy az oktatás minősége és eredménye legalább olyan fontos, mint annak mennyisége. Emellett a szakértők arra is rámutattak, hogy nincs általánosan legjobbnak tekinthető oktatási modell, minthogy az egyes országok körülményei nagymértékben eltérnek. Azt tanácsolják, hogy vizsgálják meg az oktatási modellek adott közösségen belüli megvalósíthatóságát, és a közösségnek kínáljanak fel

that take into account the needs and wishes of the minority speakers.

Education goals

The Member States of the Council of Europe should use the Common European Framework of Reference for the description of the education goals in the regional or minority language.

Numerous countries already use the Common European Framework of Reference to describe goals for language education. Chapter 3 described the example of Slovenia, where goals of education are clearly related to the different levels within the Framework. Another example is the Netherlands, where projects have been carried out with regard to the continuity of the teaching of Frisian as a first and as a second language, both in primary and secondary education. As a result of these projects, concrete descriptions in terms of “can-do” statements are available for both Dutch and Frisian as a first and a second language. These descriptions can be used for further analysis and descriptions of quality requirements with regard to the education of and in the regional or minority language.

Teaching materials

The Member States of the Council of Europe should provide sufficient high-quality teaching materials for teaching the regional or minority language based on the Common European Framework of Reference.

Teacher training

The Member States of the Council of Europe should provide enough teachers for teaching the regional or minority language with sufficient skills: both concerning language proficiency in the regional or minority language and concerning knowledge and didactical skills needed for teaching in a multilingual setting.

Inspectorate

The Member States of the Council of Europe should set up a supervisory body or to appoint special inspectors within a supervisory body who specifically monitor education in and of the regional or minority language, who publish periodic reports and have knowledge of the regional or minority language and characteristics of high-quality instruction in a multilingual setting.

Legal position

The Member States of the Council of Europe should ensure the parental right to opt for education in the regional or minority language (as a subject and as a language of in-

több, a kisebbségi beszélők kívánságait és óhajait figyelembe vevő modellt is.

Oktatási célok

Az Európa Tanács tagállamainak alkalmazniuk kell a Közös Európai Referenciakeretet (CEFR) a regionális vagy kisebbségi nyelvű oktatás céljainak meghatározásában.

Számos ország alkalmazza már a Közös Európai Referenciakeretet a nyelvoktatás céljainak meghatározására. A 3. részben mutattuk be Szlovénia példáját, ahol az oktatás céljai egyértelműen kapcsolódnak a referenciakeretben leírt különböző szintekhez. Hollandia lehet a másik példa, ahol a fríz nyelv tanításának (első és második nyelvként) folytonosságával kapcsolatban indítottak programokat mind az alap-, mind a középfokú oktatásban. E programok eredményeként megvalósíthatósági nyilatkozatokban testet öltő konkrét leírások váltak elérhetővé mind a holland, mind a fríz mint első és második nyelvre vonatkozóan. Ezeket a leírásokat a regionális vagy kisebbségi nyelvű oktatás további elemzéséhez és minőségi követelményeinek meghatározásához is fel lehet használni.

Taneshközök

Az Európa Tanács tagállamainak gondoskodniuk kell arról, hogy megfelelő számú magas színvonalú taneshköz álljon rendelkezésre a Közös Európai Referenciakereten alapuló regionális vagy kisebbségi nyelvű tanításhoz.

Tanárképzés

Az Európa Tanács tagállamainak gondoskodniuk kell arról, hogy a regionális vagy kisebbségi nyelvek tanítására elegendő számú, a kisebbségi nyelvben megfelelő jártassággal és a többnyelvű környezetben folyó tanítás ismeretével és didaktikai képességeivel felvértezett tanár álljon rendelkezésre.

Tanfeligyelet

Az Európa Tanács tagállamainak a regionális vagy kisebbségi nyelvű oktatás ellenőrzésére létre kell hozniuk egy önálló felügyeleti testületet vagy a felügyeleti testületen belül ki kell nevezniük szakfelügyelőket, aki(k) időszakos jelentéseket ad(nak) ki és ismeretekkel bírnak a regionális vagy kisebbségi nyelvről és a többnyelvű környezetben folyó magas színvonalú oktatás jellemzőiről.

Jogi helyzet

Az Európa Tanács tagállamainak biztosítaniuk kell a szülők azon jogát, hogy azon a területen, ahol a nyelvet beszélik, az oktatásban (akár tantárgyként, akár a tanítás nyelv-

struction) within the area where the regional or minority language is spoken and the minimum number of pupils required for organising such education. Minimum standards for lessons in the regional or minority language should be described, as well as a minimum number of teaching hours.

4.3 Concluding remarks

Regional or minority language education is embedded in the general language policies of the Council of Europe, which aim to promote plurilingualism, linguistic diversity, mutual understanding, democratic citizenship and social cohesion. Regional or minority language acquisition is an element in all these aspects. Regional or minority languages deserve special attention, but the context of the general European language education policies should always be taken into account.

This study's findings as well as the recommendations in the evaluation reports of the Comex indicate that a sufficient and adequate basis exists to set common goals and minimum standards for education in regional or minority languages. It would be valuable for the Council of Europe to further develop policies along these lines and this issue into account for the work programme of the bodies responsible for the monitoring and implementation of the Charter in the second decade of the Charter's existence.

In its comments on a hearing with the Committee of Experts, the Council of Europe Language Policy Division describes the need to highlight the benefits of bilingual education and considers a network of bilingual schools important for highlighting these benefits and for providing information on suitable models for regional or minority language education and its effectiveness. It also signals a need for reliable data on language proficiency and the language of instruction in schools as well as on the educational infrastructure required for education in the regional or minority language, and also on the quality of education. This implies more research, and more specifically comparative research between countries that also offer information for schools and policy makers.

In addition to the opportunities of relating goals of regional or minority language education to the Common European Framework of Reference, the European Language Portfolio (ELP) also holds possibilities for structuring

veként) választhassák a regionális vagy kisebbségi nyelvet, meghatározva az ilyen oktatás indításához szükséges minimális diákszámot. A regionális vagy kisebbségi nyelvű kurzusokra és a tanórák minimális számára vonatkozóan határozzanak meg minimum követelményeket.

4.3 Végkövetkeztetések

A regionális vagy kisebbségi nyelvű oktatás szervesen beágyazódik az Európa Tanács általános nyelvpolitikáiba, amelyek célja a többnyelvűség, a nyelvi sokszínűség, a kölcsönös megértés, a demokratikus állampolgárság és a társadalmi kohézió. Ezen aspektusok mindegyikének eleme a regionális vagy kisebbségi nyelvek elsajátítása. A regionális vagy kisebbségi nyelvek különleges figyelmet érdemelnek, az általános európai nyelvoktató politikák kontextusát azonban mindig számításba kell venni.

A tanulmány megállapításai, valamint a Comex értékelő jelentéseinek ajánlásai azt jelzik, hogy a regionális vagy kisebbségi nyelvű oktatás közös céljainak és minimum követelményeinek meghatározásához megvan az elégséges és megfelelő alap. Nagy jelentőséggel bírna, ha ezek mentén az Európa Tanács továbbfejlesztené politikáit, és a charta ellenőrzéséért és végrehajtásáért felelős testületek munkatervében figyelembe venné ezeket a charta második évtizedében.

A Szakértői Bizottsággal folytatott megbeszéléséről készített észrevételeiben az Európa Tanács Nyelvpolitikai Főosztálya megfogalmazza annak igényét, hogy ráirányítsák a figyelmet a kétnyelvű oktatás előnyeire, és úgy véli, a kétnyelvű iskolák hálózata jelentős szerepet kell játszon ezen előnyök felmutatásában, illetve a regionális vagy kisebbségi nyelvű oktatás megfelelő modelljeinek és hatékonyságának bemutatásában. Jelzi a nyelvismeretre és az iskolák tannyelvére, valamint regionális vagy kisebbségi nyelvű oktatáshoz szükséges infrastruktúrára, továbbá az oktatás minőségére vonatkozó megbízható adatok szükségét. Ez további kutatásokat, konkrétan országokat összehasonlító kutatásokat jelent, amelyek információval szolgálhatnak az iskolák és a döntéshozók számára is.

A regionális vagy kisebbségi nyelvű oktatás céljainak és a Közös Európai Referenciakeretnek az összekapcsolásából fakadó lehetőségek mellett az Európai Nyelvi Portfólió (ELP) is alkalmazható a regionális vagy ki-

regional or minority language education and embedding regional or minority language acquisition in language learning in general. The ELP is a tool to promote plurilingualism, pluriculturalism, and learner autonomy that values the full range of the learner's language and intercultural competence and experience, regardless of whether this is acquired within or outside formal education. Each ELP consists of a language passport, a language biography and a dossier. The Passport provides an overview of an individual's proficiency in different languages, on the basis of the levels of the Common European Framework of Reference. The Biography consists of goal-setting and self-assessment checklists. The Dossier offers the learner opportunity to document materials that illustrate achievements or experiences recorded in the Language Biography or Passport. At the moment, approximately 80 Portfolios have been validated and accredited by the Council of Europe.

Local and regional authorities have a valuable role to play in raising awareness of these tools among educational authorities.

sebbségi nyelvű oktatás struktúrázására és a regionális vagy kisebbségi nyelv elsajátításának a nyelvelsajátítás egészébe történő beillesztésére. Az ELP a többnyelvűség és többkultúráság, valamint az önálló tanulás előmozdításának eszköze, amely a tanuló nyelvi és interkulturális kompetenciájának és tapasztalatának teljes spektrumát figyelembe veszi, függetlenül attól, hogy azt a formális oktatásban vagy azon kívül szerezte. Minden egyes ELP-ben megtalálható egy nyelvi útleve, egy nyelvi biográfia és egy dosszié. Az útleve – a Közös Európai Referenciakeret alapján – ad áttekintést az egyén különböző nyelvekben szerzett jártasságáról. A biográfia tartalmazza a célkijelölés és az önértékelés jegyzékét. A dosszié ad lehetőséget a tanulóknak, hogy dokumentálja azokat az anyagokat, amelyek a nyelvi biográfiában vagy útleveiben feljegyzett eredményeit vagy tapasztalatait illusztrálják. Jelenleg mintegy 80 portfóliót értékelt és akkreditált már az Európa Tanács.

A helyi és regionális hatóságokra jelentős szerep hárul, hogy az oktatási szervek ezen eszközök szélesebb körű ismeretére tegyenek szert.